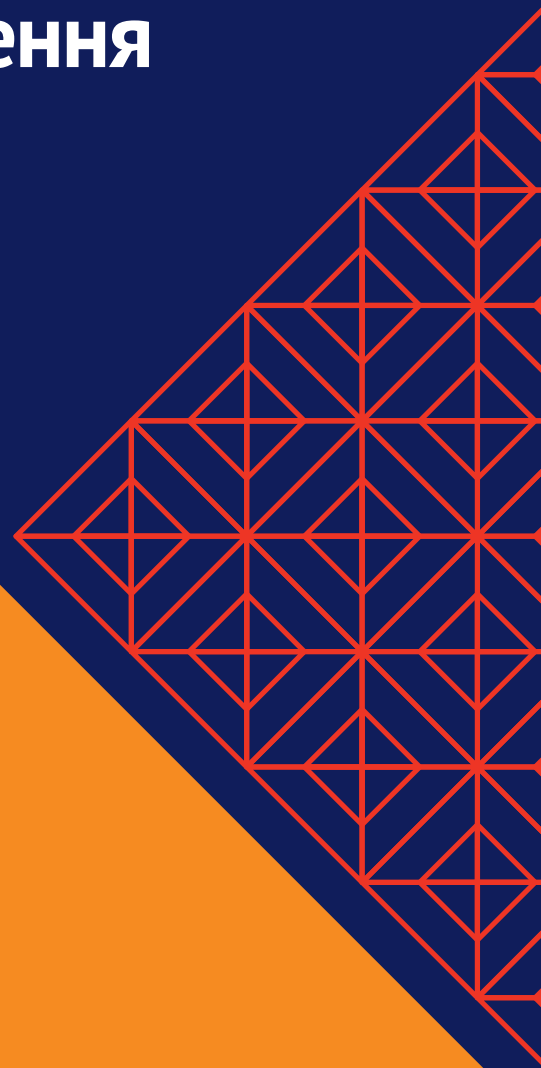

Middlesex
University
London

Індивідуальні повідомлення (скарги) до договірних органів ООН: питання допустимості

Листопад 2025 року

Зміст

ВСТУП	2
1. ПРАВОВИЙ СТАТУС	4
1.1 ХТО МОЖЕ ПОДАТИ ІНДИВІДУАЛЬНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ ДО КОМІТЕТУ З ПРАВ ЛЮДИНИ, КОМІТЕТУ CEDAW ТА КОМІТЕТУ CERD?	5
1.2 СТАТУС ПОТЕРПІЛОЇ ОСОБИ	6
1.3 СКАРГА АСТІО POPULARIS	9
1.4 ПРЕДСТАВНИЦТВО ТА ЗГОДА НА ВЖИТТЯ ДІЙ	9
2. ЮРИСДИКЦІЯ	12
2.1 ПРЕДМЕТНА ЮРИСДИКЦІЯ (RATIONE MATERIAE)	13
2.2 ЧАСОВА ЮРИСДИКЦІЯ (RATIONE TEMPORIS)	14
2.3 ТЕРИТОРІАЛЬНА ТА ЕКСТЕРИТОРІАЛЬНА ЮРИСДИКЦІЯ (RATIONE LOCI)	16
3. ВИЧЕРПАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ	21
4. СТРОКИ	26
5. ІНШІ ПИТАННЯ ЩОДО ДОПУСТИМОСТІ	29
5.1 РОЗГЛЯД ТОГО САМОГО ПИТАННЯ В РАМКАХ ІНШОЇ ПРОЦЕДУРИ МІЖНАРОДНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ АБО ВРЕГУЛЮВАННЯ (LIS PENDENS)	30
5.2 НЕДОСТАТНЄ ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАЯВ	32
5.3. ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ НА ПОДАННЯ СКАРГИ АБО НЕСУМІСНІСТЬ ІЗ ДОГОВОРОМ	33

ВСТУП

Європейський центр захисту прав людини (ЕНРАС) підготував посібник із питань допустимості, що виникають під час розгляду повідомлень Договірними органами ООН, зокрема, Комітетом з прав людини, Комітетом з ліквідації дискримінації щодо жінок (**Комітет CEDAW**) та Комітетом з ліквідації расової дискримінації (**Комітет CERD**).

Для того, щоб особа могла звернутися з індивідуальною скаргою щодо порушення Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (**МПГПП**) і Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (**CEDAW**), відповідна держава повинна ратифікувати відповідний Факультативний протокол. Для того, щоб були доступними індивідуальні повідомлення щодо порушення Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (**МКЛРД**), відповідна держава повинна зробити заяву відповідно до статті 14 МКЛРД.

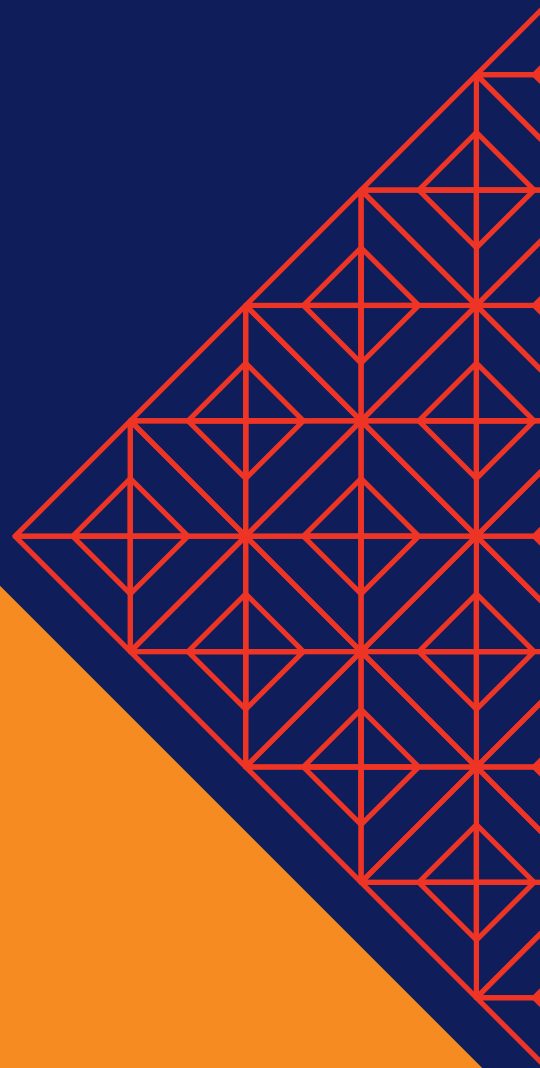
Цей посібник має на меті надати допомогу практикуючим фахівцям, які вперше подають індивідуальні повідомлення до Комітету з прав людини, Комітету CEDAW та Комітету CERD. Спираючись на відповідні рішення Договірних органів, Загальні коментарі/рекомендації та регламенти, у цьому посібнику охоплено такі сфери:

- ▶ Правовий статус:
  - Хто може подати письмову скаргу;
  - Статус потерпілої особи;
  - Скарга *actio popularis*;
  - Представництво та згода на вжиття дій.
- ▶ Юрисдикція:
  - Предметна юрисдикція (*ratione materiae*);
  - Часова юрисдикція (*ratione temporis*);
  - Територіальна юрисдикція (*ratione loci*);
- ▶ Вичерпання національних засобів правового захисту
- ▶ Строки
- ▶ Інші питання допустимості:
  - Розгляд того самого питання в рамках іншої процедури міжнародного розслідування або врегулювання;
  - Недостатнє обґрунтування вимог;
  - Зловживання правом на подання скарги або несумісність із договором.

Розгляд кожного з вищезазначених питань викладено окремо для кожного Договірного органу. Попри те, що Договірні органи дотримуються спільного підходу в багатьох питаннях, існують деякі суттєві відмінності в практиці та процедурах кожного Договірного органу. Слід зазначити, що різні Договірні органи також покладаються на думки та рекомендації один одного, коли це доречно, тому практикуючим фахівцям може бути корисно звернутися до судової практики інших Договірних органів, щоб посилити свої аргументи, за можливості.

Цей Посібник є результатом спільного дослідницького проекту ЕНРАС та Юридичної клініки з прав людини Радбодського університету. ЕНРАС висловлює вдячність студентам, які взяли участь у проекті, зокрема, Чаміндрі Умеші, а також Настасії Банкерт, Сьорду ван де Кару та Хамзі Рафік, а також їхньому керівнику, доктору Еві Пітер. Співробітниками ЕНРАС, які брали участь у цьому проекті, були правники Камілла Алонзо та Тобі Колліс, юридичний консультант Софія Рома та керівник проєктів Джеймс Сміт.

1. Правовой статус

1.1 ХТО МОЖЕ ПОДАТИ ІНДИВІДУАЛЬНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ ДО КОМІТЕТУ З ПРАВ ЛЮДИНИ, КОМІТЕТУ CEDAW ТА КОМІТЕТУ CERD?

Комітет з прав людини

Повідомлення можуть подавати **особи** або **групи осіб**, які вважають себе потерпілими від порушення будь-яких прав, гарантованих МПГПП.¹ Комітет з прав людини чітко зазначив, що скарги до Комітету можуть подавати **лише фізичні особи**,² і заперечив можливість подання скарг юридичними особами, такими як НУО,³ політичні партії⁴ та корпорації.⁵

Хоча повідомлення **не можуть подаватися анонімно**, автор повідомлення може звернутися із проханням, щоб його ім'я було анонімізованим у будь-яких публічних документах. Згодом Комітет з прав людини може анонімізувати імена сторін під час опублікування своєї думки щодо повідомлення.

Комітет CEDAW

Особа або **групи осіб** можуть подавати повідомлення, в яких вони заявляють, що є потерпілими від порушення будь-яких прав, гарантованих Конвенцією CEDAW.⁶ Комітет CEDAW вважає, що той факт, що автором повідомлення є **організація**, по суті не є перешкодою для його допустимості.⁷

Як і у випадку з Комітетом з прав людини, повідомлення **не можуть подаватися анонімно**,⁸ але автор повідомлення може звернутися із проханням, щоб його ім'я було анонімізованим у будь-яких публічних документах.

Комітет CERD

Особа або **група осіб** можуть подати повідомлення, в якому стверджують, що вони є потерпілими від порушення будь-яких прав, гарантованих МКЛРД.⁹ Комітет CERD вважає, що НУО можуть мати право подавати повідомлення від свого імені.

У справі «Єврейська громада Осло проти Норвегії» (*The Jewish community of Oslo v. Norway*) (2003) Комітет зазначив: «Комітет не вважає, що той факт, що троє з авторів є організаціями, створює будь-які проблеми щодо допустимості. Як уже зазначалося, стаття 14 Конвенції посилається саме на компетенцію Комітету приймати скарги від «груп осіб». Комітет вважає, що тлумачення цього положення у спосіб, запропонований державою-стороною, а саме із вимогою, щоб кожна особа в групі була індивідуальною потерпілою особою від зазначеного порушення, позбавило б посилання на «групи осіб» сенсу. До цього часу Комітет не застосовував такого суворого підходу до цього формулювання. Комітет вважає, що, з огляду на характер діяльності організацій та категорії осіб, яких вони представляють, вони також відповідають вимозі щодо «потерпілої особи», визначеній у статті 14».¹⁰

Повідомлення **не повинні подаватися анонімно**,¹¹ але автор повідомлення може звернутися із проханням, щоб його ім'я було анонімізованим у будь-яких публічних документах.

1 Перший Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права (МПГПП), стаття 2.

2 Комітет з прав людини, Загальний коментар № 31, Характер загального правового зобов'язання, що накладається на держави-учасниці Пакту, 29 березня 2004 року, пункт 9.

3 Комітет з прав людини, Справа «Хартікайнен проти Фінляндії» (*Hartikainen v Finland*), повідомлення № 40/1978, 9 квітня 1981 року.

4 Комітет з прав людини, Справа «J.R.T. та Партія W.G. проти Канади» (*J.R.T. та W.G. Party v Canada*), повідомлення № 194/1981, 6 квітня 1983 року.

5 Комітет з прав людини, Справа «Компанія Newspaper Publishing Co проти Тринідаду і Тобаго» (*A Newspaper Publishing Co v Trinidad and Tobago*), повідомлення № 360/1989, 14 липня 1989 року.

6 Стаття 2, Факультативний протокол до Конвенції CEDAW.

7 Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок (CEDAW), Справа «Польське товариство по боротьбі з дискримінаційним правом проти Польщі» (*Polish Society of Anti-Discrimination Law v Poland*), повідомлення № 136/2018, 10 вересня 2019 року.

8 Факультативний протокол до Конвенції CEDAW, стаття 3.

9 МКЛРД, стаття 14(6).

10 Комітет з ліквідації расової дискримінації (CERD), Справа «Єврейська громада Осло проти Норвегії» (*The Jewish community of Oslo v. Norway*), повідомлення № 30/2003, 15 серпня 2005 року; див. також Комітет CERD, Справа «Zentralrat Deutscher Sinti und Roma та інші проти Німеччини» (*Zentralrat Deutscher Sinti und Roma et al. v. Germany*), повідомлення № 38/2006, 22 лютого 2008 року.

11 МКЛРД, стаття 14(6)(a).

1.2 СТАТУС ПОТЕРПІЛОЇ ОСОБИ

Комітет з прав людини

Відповідно до Регламенту Комітету з прав людини, особа, яка подає повідомлення, повинна продемонструвати, що вона є «потерпілою від порушення державою-учасницею будь-якого з прав, передбачених Пактом».¹² Особа повинна зазнати **фактичного та особистого впливу**, щоб відповідати вимозі щодо статусу потерпілої особи. Комітет з прав людини зазначив, що ця вимога є питанням ступеня.¹³ Якщо питання, що є предметом скарги, не стає на заваді реалізації прав особи, передбачених Пактом, то така особа не відповідає вимозі щодо статусу потерпілої.¹⁴

У справі «*V.D. проти Сейшельських Островів*» (*V.D. v Seychelles*) (2019) Комітет з прав людини зазначив, що «будь-яка особа, яка стверджує, що є потерпілою від порушення права, захищеного Пактом, повинна продемонструвати, що держава-учасниця своїми діями або бездіяльністю вже порушила реалізацію її права або що таке порушення є неминучим, ґрунтуючи свої аргументи, наприклад, на чинному законодавстві або на судовому чи адміністративному рішенні чи практиці».¹⁵

Як правило, Комітет з прав людини не розглядає гіпотетичні майбутні порушення,¹⁶ однак, за певних обставин (зокрема, у справах про екстрадицію), коли існує «реальний ризик» порушення Пакту після видачі особи, відбувалося визнання статусу потерпілої особи.¹⁷

Комітет з прав людини визнав, що **законодавство** саме по собі може порушувати Пакт, навіть якщо воно не застосовувалося до автора або не застосовувалося взагалі:

- У справі «*Баллантайн та інші проти Канади*» (*Ballantyne et al v Canada*) Комітет з прав людини зазначив, що «якщо особа належить до категорії осіб, діяльність яких вважається такою, що суперечить закону, відповідно до застосовного законодавства, вона може претендувати на статус «потерпілої особи» в розумінні статті 1 Факультативного протоколу».¹⁸
- У справі «*Тунен проти Австралії*» (*Toonen v Australia*), що стосувалася криміналізації сексуальних стосунків між чоловіками за взаємною згодою, автор заявив, що він є потерпілою особою з огляду на вплив чинних законів на його приватне життя попри те, що такі закони не застосовувалися протягом багатьох років. Комітет з прав людини визнав, що автор є «потерпілою особою», зазначивши, що «автор доклав розумних зусиль, щоб продемонструвати, що загроза застосування та всеосяжний вплив продовження строку дії цих положень на адміністративну практику та громадську думку вплинули на нього і продовжують впливати на нього особисто, та що вони можуть порушувати питання, передбачені статтями 17 та 26 Пакту».¹⁹

Що стосується прав, які реалізуються колективно, наприклад, права меншин, автор повідомлення повинен бути здатний продемонструвати, що він зазнав особистого і безпосереднього впливу.

У справі «*G.I. проти Греції*» (*G.I. v Greece*) (2019) Комітет з прав людини розглянув повідомлення, подане автором від імені ромського народу, посилаючись на «Загальний коментар № 23 (1994 року) щодо прав меншин, в якому зазначається, що «хоча права, захищені статтею 27, є індивідуальними правами, вони натомість залежать від здатності меншини зберігати свою культуру, мову або релігію».²⁰ Однак Комітет з прав людини визнав повідомлення недопустимим, оскільки «автор не вказав, чому він вважає, що держава-учасниця порушила його індивідуальні права, розглянуті в колективному вимірі, на користування власною культурою, сповідування своєї релігії або використання своєї мови у громаді разом з іншими членами меншини».²¹

12 Комітет з прав людини, Регламент, правило 99(b).

13 Комітет з прав людини, *Справа маврикійських жінок (Mauritian Women's Case)*, повідомлення № 35/78, 9 квітня 1981 року.

14 Див., наприклад, Комітет з прав людини, *Справа «Пунгаванам проти Маврикія» (Poongavanam v Mauritius)*, повідомлення № 567/93, 9 серпня 1994 року.

15 Комітет з прав людини, *Справа «V.D. проти Сейшельських Островів» (V.D. v Seychelles)*, ССР/С/126/D/2401/2014, 26 липня 2019 року, пункт 6.3.

16 Див., наприклад, Комітет з прав людини, *Справа «АРС проти Канади» (ARS v Canada)*, повідомлення № 91/81, 28 жовтня 1981 року.

17 Див. Комітет з прав людини, *Справа «Кіндлер проти Канади» (Kindler v Canada)*, повідомлення № 470/91, 11 листопада 1993 року; та див. Комітет з прав людини, Загальний коментар № 31, Характер загального правового зобов'язання, що накладається на держави-учасниці Пакту, 29 березня 2004 року, пункт 12.

18 Комітет з прав людини, *Справа «Баллантайн та інші проти Канади» (Ballantyne et al v Canada)*, повідомлення № 359 та 385/89, 31 березня 1993 року.

19 Комітет з прав людини, *Справа «Тунен проти Австралії» (Toonen v Australia)*, повідомлення № 488/92, 31 березня 1994 року, пункт 5.1.

20 Комітет з прав людини, *Справа «G.I. проти Греції» (G.I. v Greece)*, повідомлення № 2582/2015, 25 липня 2019 року, пункт 8.5.

21 Там само, пункт 8.5.

Комітет CEDAW

Повідомлення можуть подавати особи, які вважають себе **потерпілими від порушення** будь-якого з прав, передбачених Конвенцією CEDAW. У справі «*J.M. проти Австралії*» (*J.M. v Australia*) (2023) Комітет CEDAW зазначив, що «статус потерпілої особи залежить від того, чи автор **безпосередньо та особисто постраждала** від заявленого порушення. Автор може вважати себе потерпілою особою лише в тому випадку, якщо вона особисто постраждала від дії або бездіяльності відповідної держави-учасниці».²²

Статус потерпілої особи **не обмежується «жінками»**. У справі «*I.D.M. та А.М.М. проти Канади*» (*I.D.M. and A.M.M. v Canada*) (2022) Комітет CEDAW визнав повідомлення, подане чоловіком, допустимим, посилаючись на те, що «стаття 2 Факультативного протоколу встановлює, що повідомлення можуть подаватися «окремими особами» або від їхнього імені, не обмежуючи статус потерпілої особи лише «жінками»».²³ Комітет визнав автора (чоловіка) та його дітей потерпілими, оскільки «всі вони є потерпілими від порушень як нащадки представниці корінного населення, яка втратила свій статус представниці корінного населення та право визначити свою ідентичність через гендерну нерівність в Законі про індіанців, який був односторонньо прийнятий державою-учасницею».²⁴

За певних обставин статус потерпілої особи **може бути втрачено**:

- У низці справ було визнано, що дискримінація матерів щодо їхніх дітей припинилася і скаржники втратили статус потерпілих осіб, коли діти досягли повноліття, після чого питання, що викликало занепокоєння, перейшло до дорослих дітей.²⁵
- У справі «*A.J. та інші проти Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії*» (*A.J. et al v United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*) (2019) Комітет вирішив, що автори втратили статус потерпілих осіб, «коли вони уклали угоду про повне і остаточне задоволення своїх вимог на національному рівні».²⁶ Під час вирішення справи Комітет врахував умови угоди про врегулювання, розмір присудженої компенсації, оплату судових витрат авторів та текст публічного вибачення, зробленого державою, а також те, чи було врегулювання «несправедливим, очевидно нерівним або результатом надмірного тиску чи примусу».²⁷
- Подібний підхід був застосований у справі «*X. проти Австрії*» (*X. v Austria*) (2016), в якій Комітет вирішив, що заявниця втратила статус потерпілої особи, оскільки вона досягла комплексної угоди з державою, отримала компенсацію в повному обсязі та остаточно задовольнила свої вимоги і погодилася припинити всі провадження з остаточним результатом.²⁸

Комітет CERD

Відповідно до Регламенту Комітету CERD, особа або група осіб можуть подати повідомлення, в якому стверджується, що вони є потерпілими від порушення будь-яких прав, гарантованих державою-учасницею МКЛРД.²⁹ Особа не може стверджувати, що вона є потерпілою від порушення будь-якого з прав, закріплених в МКЛРД, якщо вона не постраждала **безпосередньо та особисто** внаслідок відповідних дій чи бездіяльності.³⁰

Комітет CERD розглянув обставини, за яких особа може стверджувати, що вона безпосередньо та особисто постраждала від **законодавства** або **прогалин у законодавстві**:

- У справі «*D.F. проти Австралії*» (*D.F. v Australia*) (2008) Комітет визнав, що заявник може вважатися потерпілою особою відповідно до статті 14(1) МКЛРД, оскільки він постраждав від змін до законодавства про соціальну допомогу.³¹
- У справі «*Єврейська громада Осло та інші проти Норвегії*» (*Jewish community of Oslo and others v Norway*) (2005) заявники «стверджували, що вони є «потерпілими», за їхніми словами, від порушень

22 Комітет CEDAW, Справа «*J.M. проти Австралії*» (*J.M. v Australia*), повідомлення № 123/2017, 23 лютого 2023 року, пункт 9.3.

23 Комітет CEDAW, Справа «*I.D.M. та А.М.М. проти Канади*» (*I.D.M. and A.M.M. v Canada*), повідомлення № 68/2014, 14 лютого 2022 року, пункт 17.3.

24 Там само, пункт 17.3.

25 Комітет CEDAW, Справа «*Салгадо проти Сполученого Королівства*» (*Salgado v United Kingdom*), повідомлення № 11/2006, 22 січня 2007 року; Справа «*SOS Sexisme проти Франції*» (*SOS Sexisme v France*), повідомлення № 13/2007, 4 серпня 2009 року.

26 Комітет CEDAW, Справа «*A.J. та інші проти Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії*» (*A.J. et al v United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*), повідомлення № 126/2018, 28 жовтня 2019 року, параграф 6.5.

27 Там само, пункт 6.5.

28 Комітет CEDAW, Справа «*X. проти Австрії*» (*X. v Austria*), повідомлення № 67/2014, 11 липня 2016 року, параграф 6.7.

29 Комітет CERD, Регламент, правило 91(b).

30 Див., наприклад, Комітет CERD, Справа «*Яку Перес Гюартамбель проти Еквадору*» (*Yaku Pérez Guartambel v Ecuador*), повідомлення № 61/2017, 4 грудня 2019 року, пункт 6.2.

31 Комітет CERD, Справа «*D.F. проти Австралії*» (*D.F. v Australia*), повідомлення № 39/2006, 22 лютого 2008 року, пункт 6.3.

статей 4 та 6 Конвенції через загальну неспроможність норвезького законодавства захистити їх від поширення антисемітської та расистської пропаганди». Комітет визнав заявників «потерпілими особами», оскільки вони належали до категорії осіб, які в майбутньому могли зазнати негативного впливу від «поширення ідей про расову перевагу та розпалювання расової ненависті без надання їм належного захисту».³²

У справі «*Мурат Ер проти Данії*» (*Murat Er v Denmark*) (2007) Комітет застосував подібний підхід до поняття «статус потерпілої особи».³³ Скаржник постраждав від практики виключення учнів, які не належали до етнічної групи данців, зі стажування у школі. Комітет стверджував, що всі учні школи, які не належали до етнічної групи данців, повинні вважатися «потенційними потерпілими особами» внаслідок цієї практики незалежно від того, чи відповідають вони вимогам для стажування відповідно до правил школи. На думку Комітету, сам факт існування такої практики в школі є достатньою підставою для того, щоб вважати всіх учнів, які не є етнічними данцями і які в певний момент свого навчання мають право на стажування, потенційними потерпілими особами відповідно до статті 14(1) МКЛРД.³⁴

Щодо дискримінаційних публічних заяв та публікацій:

- Справа «*Ахмед Фара Джама проти Данії*» (*Ahmed Farah Jama v. Denmark*) (2009) стосувалася публічної заяви члена парламенту про сомалійців. Попри те, що порушення не було встановлено, Комітет вважав, що вимога щодо наявності потерпілої особи була задоволена, зазначивши, що «твердження заявника про те, що постійні публічні заяви, спрямовані проти сомалійців, мають негативний вплив на його повсякденне життя».³⁵
- У справі «*ТБВ-Турецька спілка у Берліні/Бранденбурзі проти Німеччини*» (*TBB-Turkish Union in Berlin/Brandenburg v Germany*) (2013) заявником була асоціація, яка скаржилася на дискримінаційні заяви політика про турецьких та арабських мігрантів. Комітет вважав, що характер діяльності заявника та його цілі, а також група осіб, яку він представляв (зокрема, особи турецького походження в Берліні та Бранденбурзі), відповідають вимозі щодо потерпілої особи в розумінні статті 14(1) МКЛРД. До того ж, заявник зміг обґрунтувати, що дискримінаційні заяви безпосередньо вплинули на нього.³⁶
- Однак, у справі «*А. С. проти Російської Федерації*» (*A. S. v. Russian Federation*) (2011), що стосувалася листівок, які розпалювали ненависть і ворожнечу до людей того ж походження, що і заявник, Комітет зазначив, що скарга є недопустимою, оскільки листівки не мали прямого та особистого впливу на заявника: листівки були знайдені лише в одному місті (далеко від місця проживання і роботи заявника) і були призначені для місцевих читачів.³⁷
- У справі «*Документаційний та консультативний центр із питань расової дискримінації проти Данії*» (*The Documentation and Advisory Centre on Racial Discrimination v Denmark*) (2011) Комітет відхилив скаргу, в якій заявник (юридична особа) стверджував, що опубліковане оголошення про вакантну посаду було дискримінаційним.³⁸ Комітет визнав «можливість того, що група осіб, яка представляє, наприклад, інтереси расової або етнічної групи, може подати індивідуальне повідомлення за умови, що вона може довести, що вона стала потерпілою від порушення Конвенції або що один з її членів був потерпілою особою».³⁹ Однак, Комітет зазначив, що жоден член ради не подавався на цю посаду і не виявляв до неї інтересу, як і жоден член правління або будь-яка інша особа, інтереси якої заявник був уповноважений представляти. Оскільки жодна ідентифікована особа не зазнала особистого впливу оголошення про вакантну посаду, заявник не зміг обґрунтувати свою скаргу про те, що він був членом або представляв групу осіб, які стверджували, що були потерпілими від порушення.

Якщо особа скаржиться на порушення **колективних прав**, вона повинна продемонструвати, що це порушення безпосередньо і особисто вплинуло на неї. У справі «*Яку Перес Гуартамбель проти Еквадору*» (*Yaku Pérez Guartambel v Ecuador*) (2019) заявник подав до Комітету скаргу у зв'язку з відмовою у реєстрації його шлюбу

32 Комітет CERD, Справа «*Єврейська громада Осло проти Норвегії*» (*The Jewish community of Oslo v. Norway*), повідомлення № 30/2003, 15 серпня 2005 року, пункт 7.3.

33 Комітет CERD, Справа «*Мурат Ер проти Данії*» (*Murat Er v Denmark*), повідомлення № 40/2007, 8 серпня 2007 року, пункт 6.3.

34 Там само.

35 Комітет CERD, Справа «*Ахмед Фара Джама проти Данії*» (*Mr. Ahmed Farah Jama v. Denmark*), повідомлення № 41/2008, 21 серпня 2009 року, пункт 6.2.

36 Комітет CERD, Справа «*ТБВ-Турецька спілка в Берліні/Бранденбурзі проти Німеччини*» (*TBB-Turkish Union in Berlin/Brandenburg v. Germany*), повідомлення № 48/2010, 26 лютого 2013 року, пункт 11.3, з посиланням на Комітет CERD, Справа «*Центральна рада німецьких синти і рома та інші проти Німеччини*» (*Central Council of German Sinti and Roma et al. v. Germany*), повідомлення № 38/2006, 22 лютого 2008 року, пункт 7.2; та Комітет CERD, Справа «*Єврейська громада Осло та інші проти Норвегії*» (*Jewish Community of Oslo et al. v. Norway*), повідомлення № 30/2003, 15 серпня 2005 року, пункт 7.4.

37 Комітет CERD, Справа «*А. С. проти Російської Федерації*» (*A. S. v. Russian Federation*), повідомлення № 45/2009, 26 серпня 2011 року.

38 Комітет CERD, Справа «*Документаційний та консультативний центр з питань расової дискримінації проти Данії*» (*The Documentation and Advisory Centre on Racial Discrimination v Denmark*), повідомлення № 28/2003, 26 серпня 2011 року, пункт 6.7.

39 Там само, пункт 6.4.

з представницею корінного народу та видачі візи для його дружини.⁴⁰ Скарга була подана як від його імені, так і від імені організації, яку очолює заявник і яка представляє інтереси корінного народу. Заявник стверджував, що було порушено колективне право на шлюб згідно зі звичаєвим правом корінного народу. Комітет визнав недопустимою частину повідомлення, що стосувалася колективних прав, і мотивував це тим, що заявник не вказав, які саме особи або групи осіб зазнали безпосереднього та особистого впливу.⁴¹

1.3 СКАРГА АСТІО POPULARIS

Комітет з прав людини

Комітет з прав людини давно дотримується думки, що «жодна особа не може абстрактно шляхом подання скарги *actio popularis* оскаржувати закон або практику, які, як стверджується, суперечать Конвенції».⁴²

У справі «*Полат Бекжан, Леон Вівер-молодший та Гельмут Ехтле проти Казахстану*» (*Polat Bekzhan, Leon Weaver Jr. and Helmut Echte v Kazakhstan*) (2020) Комітет з прав людини визнав недопустимим повідомлення автора, який заявив, що виступає «від імені всіх Свідків Єгови» у Казахстані.⁴³ Комітет з прав людини визнав повідомлення скаргою *actio popularis*, оскільки автор не «надав дозволу від 17 500 Свідків Єгови в державі-учасниці діяти від їхнього імені, а також не пояснив, чому він може представляти цих осіб».⁴⁴

Комітет CEDAW

У справі «*S.H. проти Боснії і Герцеговини*» (*S.H. v Bosnia and Herzegovina*) (2020) Комітет CEDAW зазначив, що «особа може бути потерпілою лише в тому сенсі, що вона фактично зазнала шкоди. Це означає, що жодна особа не може абстрактно шляхом подання скарги *actio popularis* оскаржувати закон або практику, які, як стверджується, суперечать Конвенції».⁴⁵

У справі «*Польське товариство по боротьбі з дискримінаційним законодавством проти Польщі*» (*Polish Society of Anti-Discrimination Law v. Poland*) (2019) Комітет визнав справу недопустимою через невикористання всіх національних засобів правового захисту, оскільки автор (антидискримінаційна НУО) під час національного провадження діяв не від свого імені, а від імені громадських інтересів і не стверджував, що став потерпілим від порушення Конвенції.⁴⁶

Комітет CERD

У справі «*A. S. проти Російської Федерації*» (*A. S. v. Russian Federation*) (2011) Комітет CERD наголосив на тому, що особа має право подати скаргу за умови, що вона безпосередньо та особисто постраждала від дій чи бездіяльності держави; без цієї вимоги це відкрило б можливість подавати скарги загального характеру без потерпілих, особу яких не було б можливо встановити (*actio popularis*).⁴⁷

1.4 ПРЕДСТАВНИЦТВО ТА ЗГОДА НА ВЖИТТЯ ДІЙ

Комітет з прав людини

Загальне правило полягає в тому, що повідомлення має **подаватися особою особисто** або її **представником**.⁴⁸ Відтак, повідомлення, як правило, не можуть містити скарги щодо інтересів третіх осіб. Якщо особа надає згоду на те, щоб її інтереси представляв представник, то до повідомлення має бути додано довіреність;

40 Комітет CERD, Справа «*Яку Перес Гуартамбель проти Еквадору*» (*Yaku Pérez Guartambel v Ecuador*), повідомлення № 61/2017, 4 грудня 2019 року.

41 Там само, пункт 6.2.

42 Комітет з прав людини, «*Справа маврикійських жінок*» (*Mauritian Women's Case*), повідомлення № 35/78, 9 квітня 1981 року.

43 Комітет з прав людини, Справа «*Полат Бекжан, Леон Вівер-молодший та Гельмут Ехтле проти Казахстану*» (*Polat Bekzhan, Leon Weaver Jr. and Helmut Echte v Kazakhstan*), повідомлення № 2661/2015, 30 жовтня 2020 року, пункт 8.4.

44 Там само, пункт 8.4.

45 Комітет CEDAW, Справа «*S.H. проти Боснії і Герцеговини*» (*S.H. v Bosnia and Herzegovina*), повідомлення № 116/2017, 9 липня 2020 року, пункт 7.2.

46 Комітет CEDAW, Справа «*Польське товариство по боротьбі з дискримінаційним законодавством проти Польщі*» (*Polish Society of Anti-Discrimination Law v Poland*), повідомлення № 136/2018, 19 липня 2019 року, пункт 6.5.

47 Комітет CERD, Справа «*A. S. проти Російської Федерації*» (*A. S. v. Russian Federation*), повідомлення № 45/2009, 26 серпня 2011 року, пункт 7.2.

48 Комітет з прав людини, Регламент, правило 99(b).

Комітет з прав людини не встановлює форму довіреності та не вимагає подавати оригінал (на відміну від практики Європейського суду з прав людини).⁴⁹

У справі «**Георгій Архангельський, Бахтіяр Албані, Руслан Джуманбаєв, Жан Кенжегулов, Жанар Секербаєва проти Казахстану**» (*Georgiy Arkhangelskiy, Bakhtiyar Albani, Ruslan Dzhumanbayev, Zhan Kenzhegulov, Zhanar Sekerbayeva v Kazakhstan*) (2023) держава-учасниця стверджувала, що повідомлення є недопустимим, оскільки воно було подано третьою стороною, а не самими авторами.⁵⁰ Комітет з прав людини посилався на правило 99(b) і визнав повідомлення допустимим, оскільки «заявлені потерпілі особи належним чином видали довіреності, що уповноважують НУО представляти їх інтереси перед Комітетом».⁵¹

За певних обставин повідомлення може бути подано **від імені заявленої потерпілої особи** без її згоди, «якщо видається, що особа, про яку йдеться, не може подати повідомлення особисто»⁵² (наприклад, якщо вона померла або перебуває в ізоляції) або якщо автор повідомлення може іншим чином обґрунтувати свої дії від імені потерпілої особи без її згоди.⁵³ Якщо особа раніше не мала можливості подати повідомлення, але потім отримала можливість комунікувати з Комітетом з прав людини (наприклад, оскільки її було звільнено з-під варти), вона повинна підтвердити свій намір продовжити справу за скаргою.⁵⁴

За відсутності довіреності або іншої форми письмової згоди інша особа може подати повідомлення від імені потерпілої особи, якщо вона може встановити **«достатній зв'язок»** із потерпілою особою. Критерій достатнього зв'язку, наприклад, задовольняють члени сім'ї.⁵⁵ Наприклад, у справі «**Марія дель Кармен Альмейда де Кінтерос та інші проти Уругваю**» (*María del Carmen Almeida de Quinteros et al. v Uruguay*) (1983) Комітет з прав людини визнав допустимим повідомлення, подане матір'ю жертви насильницького зникнення.⁵⁶ Комітет з прав людини зазначив, що «автор повідомлення мав підстави діяти від імені заявленої потерпілої особи».⁵⁷

Хоча **діти** можуть подавати скарги до Комітету з прав людини від свого імені, зазвичай їхні інтереси представляють батьки. Комітет з прав людини відхилив справи як недопустимі, якщо діти були здатні дати згоду на представництво інтересів, але батьки не отримали письмової згоди.⁵⁸ Водночас, якщо батьки не змогли отримати згоду, Комітет з прав людини може вважати, що батьки мають достатній зв'язок із дитиною, щоб представляти її інтереси без її чіткої згоди.⁵⁹

Якщо автор помер під час розгляду його повідомлення, представник може продовжити розгляд справи за скаргою за умови, що спадкоємці нададуть відповідні вказівки Комітету з прав людини.⁶⁰

Комітет CEDAW

Як і у випадку Комітету з прав людини, загальне правило полягає в тому, що повідомлення може бути подане особою або групою осіб, які заявляють про себе як про потерпілих, і може бути подане від їхнього імені лише з їхньої згоди, якщо тільки автор не зможе обґрунтувати свої дії від їхнього імені без такої згоди.⁶¹ Правило 68 Регламенту Комітету CEDAW чітко визначає, що повідомлення може бути подане призначеним представником або «іншими особами від імені заявленої потерпілої особи за згоди заявленої потерпілої особи».

49 Див. Комітет з прав людини, Справа «Гомес Васкес проти Іспанії» (*Gomez Vazquez v Spain*), повідомлення № 701/1996, 11 серпня 2000 року.

50 Комітет з прав людини, Справа «Георгій Архангельський, Бахтіяр Албані, Руслан Джуманбаєв, Жан Кенжегулов, Жанар Секербаєва проти Казахстану» (*Georgiy Arkhangelskiy, Bakhtiyar Albani, Ruslan Dzhumanbayev, Zhan Kenzhegulov, Zhanar Sekerbayeva v Kazakhstan*), повідомлення № 2538/2015, 2539/2015, 2544/2015, 2549/2015, 2550/2015, 10 березня 2023 року.

51 Там само, пункт 7.4.

52 Комітет з прав людини, Регламент, правило 99(b).

53 Комітет з прав людини, Регламент, правило 91.

54 Див., наприклад, Комітет з прав людини, Справа «Мпанданжіла проти Заїру» (*Mpandanjila v Zaire*), повідомлення № 138/1983, 26 березня 1986 року.

55 Див., наприклад, Комітет з прав людини, Справа «P.S. проти Данії» (*P.S. v Denmark*), повідомлення № 397/1990, 22 липня 1992 року.

56 Комітет з прав людини, Справа «Марія дель Кармен Альмейда де Кінтерос та інші проти Уругваю» (*María del Carmen Almeida de Quinteros et al. v Uruguay*), повідомлення № 107/1981, 21 липня 1983 року, пункт 3.

57 Там само, пункт 3.

58 Див., наприклад, Комітет з прав людини, Справа «E.B. проти Нової Зеландії» (*E.B. v New Zealand*), повідомлення № 1368/2005, 16 березня 2007 року.

59 Див., наприклад, Комітет з прав людини, Справа «N.T. проти Канади» (*N.T. v Canada*), повідомлення № 1052/2002, 20 березня 2007 року.

60 Див. Комітет з прав людини, Справа «Валлен проти Тринідаду і Тобаго» (*Wallen v Trinidad and Tobago*), повідомлення № 576/1994, 4 квітня 1995 року.

61 Факультативний протокол до Конвенції CEDAW, стаття 2.

У справі «*VC (померла) проти Республіки Молдова*» (*VC (deceased) v Republic of Moldova*) (2020) Комітет CEDAW уточнив обставини, за яких автор може обґрунтувати подання повідомлення без згоди потерпілої особи.⁶² Комітет встановив дві ситуації, коли повідомлення є допустимим без отримання згоди потерпілої особи:

«(а) потерпіла особа не має можливості подати повідомлення або призначити представника, наприклад, у випадку її смерті; або

(б) коли автор може обґрунтувати дії від імені потерпілої особи без отримання її безпосередньої згоди. В останньому випадку автор повинен письмово обґрунтувати причини дій без отримання згоди».⁶³

У справі «*Польське товариство по боротьбі з дискримінаційним законодавством проти Польщі*» (*Polish Society of Anti-Discrimination Law v Poland*) (2018) повідомлення було визнано недопустимим, оскільки імена потерпілих осіб не були зазначені, а організація-автор повідомлення не надала форми дозволу, що засвідчувало б згоду потерпілих осіб на представництво їхніх інтересів організацією.⁶⁴

Комітет CERD

Регламент Комітету CERD передбачає, що: «повідомлення має подаватися самою особою або її **родичами** чи **визначеними представниками**; проте у виняткових випадках Комітет може прийняти до розгляду повідомлення, подане іншими особами від імені заявленої потерпілої особи, якщо виявиться, що потерпіла особа **не в змозі подати повідомлення самостійно**, а автор повідомлення обґрунтує свої дії від імені потерпілої особи». (Пункт 91(b), виділено автором).

Як зазначено у справі «*Анне Нуоргам та інші проти Фінляндії*» (*Anne Nuorgam et al. v Finland*) (2018), у разі подання повідомлення від імені потерпілої особи заявники повинні надати **письмове уповноваження** на представництво інтересів від такої потерпілої особи.⁶⁵

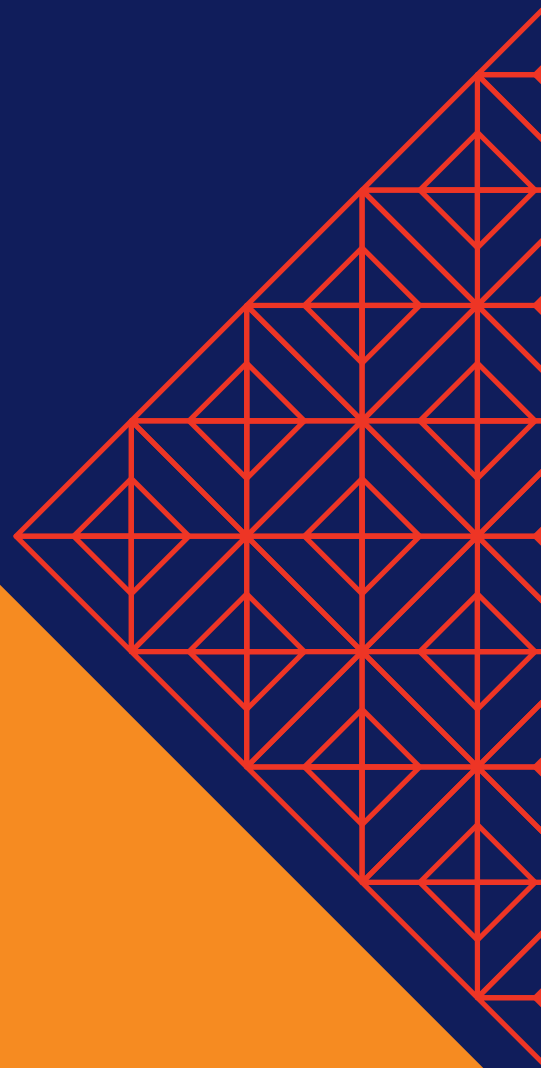
62 Комітет CEDAW, Справа «*VC (померла) проти Республіки Молдова*» (*VC (deceased) v Republic of Moldova*), повідомлення № 105/2016, 9 липня 2020 року.

63 Там само, пункт 6.3.

64 Комітет CEDAW, Справа «*Польське товариство по боротьбі з дискримінаційним законодавством проти Польщі*» (*Polish Society of Anti-Discrimination Law v Poland*), повідомлення № 136/2018, 19 липня 2019 року, пункт 6.3.

65 Комітет CERD, Справа «*Анне Нуоргам та інші проти Фінляндії*» (*Anne Nuorgam et al. v Finland*), повідомлення № 59/2016, 7 травня 2018 року, пункт 7.5.

2. ЮРИСДИКЦІЯ

2.1 ПРЕДМЕТНА ЮРИСДИКЦІЯ (*RATIONE MATERIAE*)

Комітет з прав людини

Індивідуальне повідомлення має стосуватися порушення матеріальних прав, визначених МПГПП. Комітет з прав людини чітко зазначив, що індивідуальні повідомлення можуть подаватися лише стосовно прав, визначених частиною III МПГПП (статті 6-27), як вони тлумачаться з огляду на частини I та II МПГПП.⁶⁶

З огляду на це Комітет з прав людини підтвердив, що певні права, передбачені МПГПП, не можуть бути предметом індивідуальної скарги відповідно до Факультативного протоколу. Наприклад, у справі «Плем'я Лубікон-Лейк проти Канади» (*Lubicon Lake Band v. Canada*) Комітет з прав людини встановив, що особа не може стверджувати, що вона є потерпілою від порушення права на самовизначення, передбаченого статтею 1, оскільки стаття 1 стосується прав, наданих «народом».⁶⁷ У справі «Міноґ проти Австралії» (*Minogue v Australia*) Комітет з прав людини встановив, що стаття 50 МПГПП, яка стосується застосування Пакту до федеральних держав, не може бути підставою для самостійної скарги, незалежної від істотного порушення МПГПП.⁶⁸

Комітет з прав людини не розглядатиме скарги, що стосуються прав, не включених до МПГПП, у тому числі право власності,⁶⁹ право на притулок,⁷⁰ право на страйк⁷¹ та право на оскарження в цивільних справах.⁷²

Комітет з прав людини також не розглядатиме скарги щодо порушень прав, передбачених іншим договором. Наприклад, у справі «Z проти Данії» (*Z v Denmark*) (2016) Комітет з прав людини визнав частину повідомлення щодо порушення прав за Конвенцією CEDAW та Конвенцією про права дитини неприйнятною на підставі предметної юрисдикції (*ratione materiae*), оскільки «його компетенція обмежується розглядом повідомлень про порушення прав, визначених Пактом».⁷³

Комітет CEDAW

Індивідуальне повідомлення має стосуватися **порушення матеріальних прав**, передбачених Конвенцією CEDAW. Комітет CEDAW визнав допустимими питання, які не прямо передбачені Конвенцією, але підпадають під визначення дискримінації щодо жінок відповідно до статті 1 Конвенції CEDAW, включно з гендерно зумовленим насильством, наприклад, домашнє насильство.⁷⁴

Комітет CEDAW **не розглядає скарги щодо порушень прав, передбачених іншим договором**. Наприклад, у справі «X проти Східного Тимору» (*X v Timor-Leste*) (2018) Комітет визнав неприйнятною скаргу автора про порушення статті 14 МПГПП на підставі *ratione materiae* і продовжив розгляд інших скарг відповідно до Конвенції CEDAW.⁷⁵ Аналогічно, у справі «S.J.A. проти Данії» (*S.J.A. v Denmark*) (2017) Комітет визнав заяву автора на підставі статті 3 Європейської конвенції з прав людини недопустимою з огляду на матеріали справи, оскільки вона «не належала до компетенції Комітету» і, отже, була несумісною зі статтею 4(2)(b) Факультативного протоколу до Конвенції CEDAW.⁷⁶

Комітет CERD

Як і у випадку з Комітетом з прав людини та Комітетом CEDAW, індивідуальне повідомлення до Комітету CERD має стосуватися **порушення матеріальних прав**, передбачених МКЛРД.

У справі «Ахмед Фарах Джама проти Данії» (*Mr. Ahmed Farah Jama v Denmark*) (2008) заявник стверджував, що було порушено його право на ефективний засіб правового захисту, оскільки йому не було надано

66 Комітет з прав людини, Справа «Махуїка та інші проти Нової Зеландії» (*Mahuika et al. v New Zealand*), повідомлення № 547/1993, 27 жовтня 2000 року, пункт 9.2.

67 Комітет з прав людини, Справа «Лубікон-Лейк проти Канади» (*Lubicon Lake Band v Canada*), повідомлення № 167/1984, 26 березня 1990 року, пункт 13.3; Комітет з прав людини, Справа «Міноґ проти Австралії» (*Minogue v Australia*), повідомлення № 954/2000, 2 листопада 2004 року, пункт 6.9.

68 Комітет з прав людини, Справа «Міноґ проти Австралії» (*Minogue v Australia*), повідомлення № 954/2000, 2 листопада 2004 року, пункт 6.9.

69 Комітет з прав людини, Справа «O.J. проти Фінляндії» (*O.J. v Finland*), повідомлення № 419/1990, 6 листопада 1990 року.

70 Комітет з прав людини, Справа «V. M. R. B. проти Канади» (*V. M. R. B. v Canada*), повідомлення № 236/1987, 18 липня 1988 року.

71 Комітет з прав людини, Справа «J.B. та інші проти Канади» (*J.B. et al v Canada*), повідомлення № 118/1982, 18 липня 1986 року.

72 Комітет з прав людини, Справа «I.P. проти Фінляндії» (*I.P. v Finland*), повідомлення № 450/1991, 26 липня 1993 року.

73 Комітет з прав людини, Справа «Z проти Данії» (*Z. v Denmark*), повідомлення № 2795/2016, 22 березня 2023 року, пункт 6.4.

74 Комітет з прав людини, Справа «N.S.F. проти Сполученого Королівства» (*N.S.F. v United Kingdom*), повідомлення № 10/2005, 30 травня 2007 року.

75 Комітет CEDAW, Справа «X проти Східного Тимору» (*X. v Timor-Leste*), повідомлення № 88/2015, 26 лютого 2018 року, пункт 5.4.

76 Комітет CEDAW, Справа «S.J.A. проти Данії» (*S.J.A. v Denmark*), повідомлення № 79/2014, 6 листопада 2017 року, пункт 7.4.

можливості оскаржити рішення комісара поліції. Комітет визнав цю скаргу недопустимою на підставі *ratione materiae*⁷⁷, зазначивши, що «не вважає своєю компетенцією оцінювати рішення національних органів щодо процедури оскарження у кримінальних справах».⁷⁸

2.2 ЧАСОВА ЮРИСДИКЦІЯ (*RATIONE TEMPORIS*)

Комітет з прав людини

Комітет з прав людини може розглядати лише повідомлення, що стосуються держави-учасниці МПГПП, яка також є учасницею Факультативного протоколу. Критично важливою датою для юрисдикції Комітету з прав людини є **дата ратифікації Факультативного протоколу**, а не дата ратифікації самого МПГПП.⁷⁹ Якщо факти, що стали підставою для скарги, мали місце до того, як держава-учасниця ратифікувала Факультативний протокол, повідомлення не буде розглянуто Комітетом з прав людини за винятком випадків, якщо тільки держава у винятковому порядку не відмовилася від своїх прав.⁸⁰

Винятком є порушення, які мали місце до ратифікації Факультативного протоколу, але які продовжуються після набрання ним чинності⁸¹ або **мають тривалі наслідки, які самі по собі становлять окремі порушення** МПГПП (навіть якщо первісне порушення є недопустимим на підставі часової юрисдикції (*ratione temporis*)).⁸² Комітет з прав людини вважає порушення «таким, що продовжується», коли «після набрання чинності Факультативним протоколом за допомогою дій або явних ознак підтверджуються попередні порушення держави-учасниці».⁸³

Питання про те, чи є порушення «таким, що продовжується», постало у випадку **насильницьких зникнень**:

- У справі «*Сарма проти Шрі-Ланки*» (*Sarma v Sri Lanka*) Комітет з прав людини визнав, що насильницьке зникнення, яке відбулося до набрання чинності Факультативним протоколом, було тривалим порушенням щодо зниклих осіб з огляду на те, що держава визнала факт зникнення.⁸⁴
- Однак в інших справах Комітет з прав людини визнав, що зникнення, що відбулися до ратифікації Факультативного протоколу, були недопустимими на підставі часової юрисдикції (*ratione temporis*) з огляду на те, що держава не вжила жодних дій, які б слугували підтвердженням насильницького зникнення.⁸⁵
- Слід зазначити, що у справі «*Різванович проти Боснії і Герцеговини*» (*Rizvanović v Bosnia and Herzegovina*) Комітет з прав людини не згадав про те, що зникнення відбулося до набрання чинності Факультативним протоколом, і визнав порушення прав зниклих осіб та їхніх сімей.⁸⁶

У справі «*F.A.J. та B.M.R.A. (які діють від свого імені та від імені своїх зниклих родичів – M.J.V. та A.A.M.) проти Іспанії*» (*F.A.J. and B.M.R.A. (acting on their own behalf and on behalf of their missing relatives, M.J.V. and A.A.M.) v Spain*) (2020) Комітет з прав людини розглянув повідомлення про насильницькі зникнення «щодо родичів авторів, які відбулися в 1936 році, за 41 рік до набрання чинності Пактом для держави-учасниці та за 49 років до набрання чинності Факультативним протоколом».⁸⁷ Комітет нагадав, що «стаття 2(3) у поєднанні зі статтями 6, 7, 9 та 16 Пакту **може за виняткових обставин породжувати постійний обов'язок розслідувати триваючі порушення, що відбулися до набрання**

77 Комітет CERD, Справа «*Ахмед Фарах Джама проти Данії*» (*Mr. Ahmed Farah Jama v Denmark*), повідомлення № 41/2008, 21 серпня 2009 року, пункт 6.3.

78 Там само, пункт 6.3.

79 Див., наприклад, Комітет з прав людини, Справа «*Коньє та Коньє проти Угорщини*» (*Konye and Konye v Hungary*), повідомлення № 520/1992, 7 квітня 1994 року.

80 Єдина справа, коли це сталося, – Комітет з прав людини, Справа «*Парканий проти Угорщини*» (*Parkanyi v Hungary*), повідомлення № 410/1990, 27 липня 1992 року.

81 Комітет з прав людини, Справа «*Коньє та Коньє проти Угорщини*» (*Konye and Konye v Hungary*), повідомлення № 520/1992, 7 квітня 1994 року.

82 Комітет з прав людини, Справа «*Lovelace проти Канади*» (*Lovelace v Canada*), повідомлення № 24/1977, 30 липня 1981 року.

83 Комітет з прав людини, Справа «*Коньє та Коньє проти Угорщини*» (*Konye and Konye v Hungary*), повідомлення № 520/1992, 7 квітня 1994 року, пункт 6.4.

84 Комітет з прав людини, Справа «*Сарма проти Шрі-Ланки*» (*Sarma v Sri Lanka*), повідомлення № 950/2000, 16 липня 2003 року.

85 Комітет з прав людини, Справа «*Юріч проти Чилі*» (*Yurich v Chile*), повідомлення № 1078/2002, 2 листопада 2005 року; див. також справу «*Чіфуентес проти Чилі*» (*Cifuentes v Chile*), повідомлення № 1536/2006, 28 липня 2009 року.

86 Див., наприклад, справу «*Різванович проти Боснії і Герцеговини*» (*Rizvanović v Bosnia and Herzegovina*), повідомлення № 1997/2010, 21 березня 2014 року.

87 Комітет з прав людини, Справа «*F.A.J. та B.M.R.A. (які діють від свого імені та від імені своїх зниклих родичів – M.J.V. та A.A.M.) проти Іспанії*» (*F.A.J. and B.M.R.A., acting on their own behalf and on behalf of their missing relatives, M.J.V. and A.A.M. v Spain*), повідомлення № 3599/2019, 28 жовтня 2020 року, пункт 7.6.; Див. також *К.К. та інші проти Росії*, повідомлення № 2912/2016, 5 листопада 2019 року, щодо Катинської трагедії.

чинності Пактом та Факультативним протоколом для держави-учасниці».⁸⁸ Однак Комітет визнав повідомлення недопустимим на підставі часової юрисдикції (*ratione temporis*): «з огляду на **значний проміжок часу**, що минув з моменту основних подій, які стали предметом скарги (які відбулися майже 85 років тому), та відсутність чіткого визнання судовими органами порушення прав родичів авторів після 1985 року, Комітет не може дійти висновку, що він має юрисдикцію щодо порушення, навіть з певними тривалими наслідками, що випливає з подій, які відбулися в 1936 році».⁸⁹ Комітет з прав людини дійшов аналогічного висновку щодо скарг родичів жертв Катинської трагедії.⁹⁰

Комітет CEDAW

Відповідно до статті 4(2)(e) Факультативного протоколу до Конвенції CEDAW Комітет CEDAW не може приймати рішення щодо повідомлень, у випадку яких предмет «повідомлення **мав місце до набрання чинності цим Протоколом** для відповідної держави-учасниці за винятком випадків, коли ці факти **продовжували існувати** після цієї дати» (виділено автором).

У справі «*N.P. проти України*» (*N.P. v Ukraine*) (2017) Комітет CEDAW визнав повідомлення недопустимим на підставі часової юрисдикції (*ratione temporis*), оскільки заявлене порушення прав автора відбулося до ратифікації Україною Факультативного протоколу до Конвенції CEDAW, а Протокол не може застосовуватися ретроактивно.⁹¹ Комітет також зазначив, що автор не довів, що заявлене порушення продовжувалося навіть після набрання чинності Факультативним протоколом.⁹²

Комітет CEDAW визнав, що у випадку низки повідомлень, у тому числі у справах про примусову стерилізацію,⁹³ звільнення з державної служби (з урахуванням більш масштабних наслідків)⁹⁴ та домашнє насильство, має місце **триваюче порушення**. У справі «*АТ проти Угорщини*» (*AT v Hungary*) Комітет CEDAW розглянув питання про свою юрисдикцію щодо розгляду випадків домашнього насильства, що мали місце до набрання чинності Факультативним протоколом у березні 2001 року, при цьому заявник стверджував, що такі випадки були частиною «чіткого континууму домашнього насильства». Комітет визначив, що він має юрисдикцію розглядати повідомлення в цілому, оскільки факти, що є предметом повідомлення, «охоплюють заявлену відсутність захисту/заявлену винну бездіяльність із боку держави-учасниці щодо серії серйозних випадків побиття та погроз вчинення подальшого насильства, які безперервно характеризували період із 1998 року до теперішнього часу».⁹⁵

Справа «*Наталія М. Алонзо та інші проти Філіппін*» (*Natalia M. Alonzo and others v The Philippines*) (2023) стосувалася скарги 24 жінок щодо ненадання Філіппінами їм належної соціальної підтримки та відновлення порушених прав як особам, які вижили у системі сексуального рабства, що існувала під час Другої світової війни на Філіппінах та використовувалася японською армією. Комітет CEDAW визнав повідомлення допустимим, незважаючи на те, що основні події відбулися до набрання чинності Факультативним протоколом для Філіппін.⁹⁶ Комітет зазначив, що «з 2003 року, коли Факультативний протокол набрав чинності для держави-учасниці, [держава] мала зобов'язання визнати та забезпечити ефективні та адекватні засоби правового захисту і негайно забезпечити відновлення порушених прав за **тривалу дискримінацію**, якої зазнали автори».⁹⁷

Комітет CERD

Хоча в тексті МКЛРД прямо не йдеться про часову юрисдикцію Комітету CERD щодо розгляду індивідуальних скарг, застосовуються ті самі загальні принципи: Комітет CERD не може розглядати повідомлення, що стосуються подій, які відбулися до прийняття процедури індивідуальних повідомлень відповідно до статті 14 МКЛРД, за винятком випадків, коли порушення має **триваючий характер**.

88 *F.A.J. та B.M.R.A., які виступають від свого імені та від імені своїх зниклих родичів, M.J.V. та A.A.M. проти Іспанії*, повідомлення № 3599/2019, 28 жовтня 2020 р., пункт 7.6, виділено автором.

89 Там само, пункт 7.

90 Комітет з прав людини, Справа «*К.К. та інші проти Росії*» (*K.K. and Others v Russia*), повідомлення № 2912/2016, 5 листопада 2019 року.

91 Комітет CEDAW, Справа «*N.P. проти України*» (*N.P. v Ukraine*), повідомлення № 95/2015, 6 листопада 2017 року, параграф 6.3 та параграф 6.4.

92 Там само, пункт 6.3.

93 Комітет CEDAW, Справа «*А.С. проти Угорщини*» (*A.S. v Hungary*), повідомлення № 4/2004, 14 серпня 2006 року.

94 Комітет CEDAW, Справа «*Рахіме Кайхан проти Туреччини*» (*Rahime Kayhan v Turkey*), повідомлення № 8/2005, 27 січня 2006 року.

95 Комітет CEDAW, Справа «*А.Т. проти Угорщини*» (*A.T. v Hungary*), повідомлення № 2/2003, 26 січня 2005 року, пункт 8.5.

96 Комітет CEDAW, Справа «*Наталія М. Алонзо проти Філіппін*» (*Natalia M. Alonzo v The Philippines*), повідомлення № 155/2020, 17 лютого 2023 року.

97 Там само, пункт 8.5, виділено автором.

Наприклад, у справі «Драган Дурміч проти Сербії та Чорногорії» (*Mr. Dragan Durmic v Serbia and Montenegro*) (2006) заявнику було відмовлено у доступі до публічного місця з огляду на його національне або етнічне походження. Інцидент стався до того, як держава визнала компетенцію Комітету відповідно до статті 14 МКЛРД. Комітет зазначив, що стосовно зобов'язань держави-учасниці слід враховувати не сам інцидент, який мав місце між окремими особами, а недоліки компетентних органів у проведенні розслідування та відсутність зусиль із боку держави-учасниці щодо забезпечення ефективного засобу правового захисту для заявника відповідно до статті 6 МКЛРД.⁹⁸ Оскільки держава-учасниця не завершила розслідування та не запропонувала скаржнику інших засобів правового захисту, заявлені **порушення тривали і продовжувалися** з дати самого інциденту і після заяви держави-учасниці відповідно до статті 14. Отже, Комітет CERD встановив, що повідомлення є допустимим на підставі часової юрисдикції (*ratione temporis*) відповідно до статті 14.⁹⁹

У справі «Грігоре Запеску проти Республіки Молдова» (*Grigore Zapescu v the Republic of Moldova*) (2021) заявник стверджував, що під час пошуку роботи він зазнав расової дискримінації, а держава, *з-поміж іншого*, не визнала порушення його прав і не забезпечила відновлення його порушених прав. Хоча факти справи мали місце до того, як держава-учасниця визнала юрисдикцію Комітету CERD відповідно до статті 14, скарга була визнана допустимою, оскільки рішення національних судів були винесені після того, як держава зробила заяву відповідно до статті 14.¹⁰⁰ Дійшовши такого висновку, Комітет CERD встановив, що судові рішення національних органів влади мають розглядатися як частина фактів справи, якщо вони є результатом процедур, безпосередньо пов'язаних із початковими фактами, діями або бездіяльністю, що стали причиною порушення, за умови, що вони здатні виправити заявлене порушення.¹⁰¹

2.3 ТЕРИТОРІАЛЬНА ТА ЕКСТЕРИТОРІАЛЬНА ЮРИСДИКЦІЯ (RATIONE LOCI)

МПГПП

Стаття 2(1) МПГПП передбачає, що кожна держава-учасниця зобов'язується «поважати і забезпечувати всім перебуваючим **у межах її території та під її юрисдикцією** особам права, визнані в цьому Пакті». Крім того, стаття 1 Першого факультативного протоколу до МПГПП передбачає, що Комітет з прав людини має компетенцію отримувати і розглядати повідомлення від **«осіб, які підпадають під юрисдикцію [Держави-учасниці]»**.

У справі «Бургос Лопес / Делія Сальдіас де Лопес проти Уругваю» (*Burgos Lopez / Delia Saldias de Lopez v Uruguay*) (1981) Комітет з прав людини зазначив, що вираз «всі перебуваючі у межах її території та під її юрисдикцією особи» у статті 2(1) МПГПП не означає, що держави-учасниці не можуть бути притягнуті до відповідальності за порушення прав, передбачених МПГПП, вчинені їхніми агентами на території іншої держави.¹⁰² Щодо виразу «особи, які перебувають під її юрисдикцією» у статті 1 Факультативного протоколу 1 до МПГПП Комітет з прав людини зазначив, що це стосується «не місця, де відбулося порушення, а **відносин між особою та державою у зв'язку з порушенням будь-якого з прав**, передбачених Пактом, **незалежно від місця його вчинення**».¹⁰³ Комітет з прав людини визнав, що викрадення Бургоса Лопеса уругвайськими агентами в Аргентині суперечить положенням МПГПП, зазначивши, що було б несумлінним стверджувати, що держава може порушувати свої зобов'язання за МПГПП на території іншої держави.¹⁰⁴

Міжнародний суд ООН також розглянув екстериторіальну сферу застосування МПГПП у *Висновку щодо*

98 Комітет CERD, Справа «Драган Думіч проти Сербії та Чорногорії» (*Mr. Dragan Dumic v Serbia and Montenegro*), повідомлення № 29/2003, 6 березня 2006 року, пункт 6.4.

99 Там само.

100 Комітет CERD, Справа «Грігоре Запеску проти Республіки Молдова» (*Grigore Zapescu v the Republic of Moldova*), повідомлення № 60/2016, 22 квітня 2021 року, пункт 7.3.

101 Там само.

102 Комітет з прав людини, Справа «Делія Сальдіас де Лопес проти Уругваю» (*Delia Saldias de Lopez v Uruguay*), Повідомлення № 52/1979, 29 липня 1981 року, параграфи 12.1-13 (ця справа також відома як «Лопес Бургос проти Уругваю» (*López Burgos v Uruguay*)).

103 Там само, пункт 12.2.

104 Там само, пункт 13.

стіни (2004), визнавши, що МПГПП¹⁰⁵ застосовується, коли держава-учасниця діє на іноземній території,¹⁰⁶ та постановивши, що МПГПП «застосовується до дій, вчинених державою у здійсненні своєї юрисдикції за межами своєї території».¹⁰⁷

Відтоді Комітет з прав людини роз'яснив екстериторіальне застосування МПГПП у своїх Загальних коментарях:

- **Загальний коментар № 31 (2004)** щодо зобов'язань держав-учасниць передбачає, що держави «повинні поважати і забезпечувати права, визначені Пактом, будь-якій особі, **яка перебуває під владою або ефективним контролем держави-учасниці**, навіть якщо вона не знаходиться на території держави-учасниці». Це також «застосовується до осіб, які перебувають під владою або ефективним контролем збройних сил держави-учасниці, що діють за межами її території, незалежно від обставин, за яких така влада або ефективний контроль були отримані, наприклад, збройні сили, що є національним контингентом держави-учасниці, призначеним для участі в міжнародній операції з підтримання або забезпечення миру».¹⁰⁸
- **Загальний коментар № 36 (2018)** щодо права на життя підтверджує, що держави повинні «поважати і забезпечувати права, передбачені статтею 6, всім особам, які перебувають на їхній території, і всім особам, які підпадають під їхню юрисдикцію, тобто всім особам, над якими вони здійснюють владу або ефективний контроль щодо реалізації права на життя».¹⁰⁹ Це включає «осіб, які перебувають за межами будь-якої території, що фактично контролюється державою, право на життя яких, тим не менш, **безпосередньо та в розумно передбачуваний спосіб** порушується її військовими або іншими діями».¹¹⁰ Комітет з прав людини також наголосив на тому, що держави повинні вживати відповідних заходів «для забезпечення того, щоб усі дії, що відбуваються повністю або частково на їхній території та в інших місцях, що підпадають під їхню юрисдикцію, але **мають прямий та розумно передбачуваний вплив** на право на життя осіб за межами їхньої території», були сумісні зі статтею 6 МПГПП.¹¹¹

З огляду на практику Комітету з прав людини особа, яка перебуває за межами території держави-учасниці, може підпадати під юрисдикцію цієї держави у цілях статті 1 Першого факультативного протоколу до МПГПП, якщо (i) держава реалізовує юрисдикцію за кордоном шляхом здійснення **ефективного контролю** над територією, (ii) держава здійснює **владу та повноваження** над особою через своїх агентів, які діють за кордоном, та (iii) держава здійснює владу або ефективний контроль над реалізацією прав особи, якщо реалізація прав зазнає **прямого та розумно передбачуваного впливу** діяльності держави.

Нещодавно Комітет з прав людини ухвалив низку важливих рішень щодо екстериторіальної юрисдикції. Два з цих рішень стосуються дій держав у зв'язку з особами, які звертаються по отримання притулку:

У квітні 2021 року Комітет з прав людини опублікував рішення щодо двох повідомлень проти Італії та Мальти: «**A.S. та інші проти Італії**» (*A.S. and others v Italy*) (2021)¹¹² та «**A.S. та інші проти Мальти**» (*A.S. and others v Malta*) (2021).¹¹³ Автори заявили, що Італія та Мальта не вжили належних заходів для надання допомоги їхнім родичам, які звернулися по отримання притулку та перебували в небезпеці на морі, відтак порушивши право їхніх родичів на життя відповідно до статті 6 МПГПП. Що стосується скарги проти Італії, то події відбулися за межами територіальних вод держави. Однак Комітет з прав людини зазначив, що «між особами, які перебували на судні, що зазнало

105 Міжнародний суд ООН також підтвердив екстериторіальне застосування Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права та Конвенції про права дитини: Міжнародний суд ООН, *Правові наслідки будівництва стіни на окупованій палестинській території* (Консультативний висновок від 9 липня 2004 року) (ICJ Rep.2004, с. 136), параграфи 112 і 113.

106 У пункті 109 Міжнародний суд ООН посилається на справу Комітету з прав людини «*Лопес Бурґос проти Уругваю*» (*López Burgos v Uruguay*) (також відома як «*Делія Сальдіас де Лопес проти Уругваю*» (*Delia Saldias de Lopez v Uruguay*), згадана вище), повідомлення № 52/1979, 29 липня 1981 року, та «*Ліліан Селібєрті де Касарієго проти Уругваю*» (*Lilian Celiberti de Casariego v Uruguay*), повідомлення № 56/1979, 29 липня 1981 року, а також на одну зі справ про паспорти: «*Монтеро проти Уругваю*» (*Montero v Uruguay*), повідомлення № 106/1981, 31 березня 1983 року.

107 Міжнародний суд ООН, *Правові наслідки будівництва стіни на окупованій палестинській території* (Консультативний висновок від 9 липня 2004 року) (ICJ Rep.2004, с. 136), пункт 111. Він дійшов такого висновку, взявши до уваги статтю 2(1) МПГПП та значення виразу «в межах її території та під її юрисдикцією» і зазначивши, що «хоча юрисдикція держав є переважно територіальною, вона може іноді здійснюватися за межами національної території» (параграф 109). Він також зазначив, що «автори МПГПП не мали наміру дозволяти державам ухилятися від своїх зобов'язань, коли вони реалізують юрисдикцію за межами своєї національної території» (пункт 109).

108 Комітет з прав людини, Загальний коментар № 31 щодо характеру загального правового зобов'язання, що покладається на держави-учасниці Пакту, 26 травня 2004 року, пункт 10.

109 Комітет з прав людини, Загальний коментар № 36, стаття 6 (Право на життя), 3 вересня 2019 року, пункт 63.

110 Там само.

111 Там само, пункт 22.

112 Комітет з прав людини, Справа «*A.S., D.I., O.I. та G.D. проти Італії*» (*A.S., D.I., O.I. and G.D. v Italy*), повідомлення № 3042/2017, 28 квітня 2021 року.

113 Комітет з прав людини, Справа «*A.S., D.I., O.I. та G.D. проти Мальти*» (*A.S., D.I., O.I. and G.D. v Malta*), повідомлення № 3043/2017, 28 квітня 2021 року.

лиха, та Італією було встановлено особливі відносини залежності», зокрема, внаслідок контакту між судном та італійським рятувальним центром, а також участі італійського рятувального центру в рятувальній операції. Таким чином, особи, які перебували на судні, що зазнало лиха, «зазнали **безпосереднього впливу рішень, прийнятих італійськими органами влади, у спосіб, який був обґрунтовано передбачуваним** з огляду на відповідні правові зобов'язання Італії, і **що відтак вони підпадали під юрисдикцію держави-учасниці** для цілей Пакту, незважаючи на те, що вони перебували в мальтійській зоні пошуку і порятунку і відтак одночасно підпадали під юрисдикцію Мальти».¹¹⁴

У січні 2025 року Комітет з прав людини виніс два рішення у справах проти Австралії: **«M.I. та інші проти Австралії» (M.I. et al. v Australia) (2025)**¹¹⁵ та **«Набхарі проти Австралії» (Nabhari v Australia) (2025)**.¹¹⁶ Справи стосувалися біженців та шукачів притулку, яких Австралія перехопила в морі під час втечі від переслідувань і зрештою передала до Регіонального центру по роботі з біженцями у Науру для подальшої роботи з ними. Під час перебування в Науру вони зазнали тривалого та свавільного утримання в антисанітарних умовах. Автори заявили про різні порушення МПГПП, включаючи свавільне позбавлення свободи відповідно до статті 9, стверджуючи, що після переведення до Науру вони залишалися під владою або ефективним контролем Австралії. Держава заперечила, що заявлені порушення відбулися в межах юрисдикції Австралії. Комітет **нагадав про принцип «влади або ефективного контролю»** при встановленні юрисдикції і зазначив, що Австралія «фінансувала операції з утримання в Науру, була уповноважена керувати ними, брала участь у спостереженні за ними, відбирала компанії, які були відповідальні (безпосередньо або через субпідрядників) за будівництво, охорону, утримання гарнізону, медичне обслуговування та інші послуги в центрі утримання, а також надавала поліцейські послуги в Науру для сприяння в управлінні операціями з утримання осіб».¹¹⁷ З огляду на ці фактори Комітет **вважав, що держава-учасниця «здійснювала численні елементи ефективного контролю над операціями з утримання під вартою»** під час утримання авторів у Науру і що **«ці елементи контролю виходили за межі загальної ситуації залежності та підтримки»**.¹¹⁸ Таким чином Комітет дійшов висновку, що Австралія здійснювала юрисдикцію для цілей МПГПП і що фізичне переведення авторів до Науру не скасувало зобов'язань Австралії перед ними відповідно до Пакту.¹¹⁹

Ефективний контроль та окуповані території

Держави-учасниці зобов'язані поважати і захищати право на життя людей, які перебувають на територіях, «що перебувають під їх ефективним контролем, таких як окуповані території, та на територіях, щодо яких вони взяли на себе міжнародне зобов'язання застосовувати Пакт».¹²⁰ Комітет з прав людини поки ще не застосував перевірку для встановлення того, чи має держава ефективний контроль над територією. У недавній справі *Брацило проти Росії (Bratsylo v Russia) (2024)*¹²¹ щодо порушень у Криму питання про встановлення ефективного контролю не було предметом спору між сторонами.

У своїх заключних зауваженнях щодо Грузії (стосовно Абхазії та Цхінвалі/Південної Осетії) та Молдови (стосовно Придністров'я) Комітет з прав людини також зазначив труднощі, з якими стикаються держави у виконанні своїх зобов'язань за МПГПП на території, що перебуває під ефективним контролем іншої держави; проте Комітет з прав людини вимагає, щоб держави вживали всіх можливих заходів для посилення захисту осіб, які перебувають на таких територіях,¹²² зазначивши, що держава зберігає свої зобов'язання «в межах своєї ефективної влади»¹²³.

Комітет CEDAW

Стаття 2 Факультативного протоколу до Конвенції CEDAW передбачає, що «повідомлення можуть подаватися від імені або за дорученням осіб або груп осіб, які перебувають під юрисдикцією держави-учасниці та вважають себе потерпілими від порушення будь-якого з прав, передбачених Конвенцією, з боку

114 Комітет з прав людини, Справа «A.S., D.I., O.I. та G.D. проти Італії» (A.S., D.I., O.I. and G.D v Italy), повідомлення № 3042/2017, 28 квітня 2021 року, пункт 7.8.

115 Комітет з прав людини, Справа «M.I. та інші проти Австралії» (M.I. et al. v Australia), повідомлення № 2749/2016, 23 січня 2025 року.

116 Комітет з прав людини, Справа «Набхарі проти Австралії» (Nabhari v Australia), повідомлення № 3663/2019, 22 січня 2025 року.

117 Там само, пункт 7.15. Див. також Комітет з прав людини, Справа «M.I. та інші проти Австралії» (M.I. et al. v Australia), повідомлення № 2749/2016, 23 січня 2025 року, пункти 9.6 – 9.9.

118 Комітет з прав людини, Справа «Набхарі проти Австралії» (Nabhari v Australia), повідомлення № 3663/2019, 22 січня 2025 року, пункт 7.15.

119 Там само.

120 Комітет з прав людини, Справа «A.S., D.I., O.I. та G.D. проти Італії» (A.S., D.I., O.I. and G.D v Italy), повідомлення № 3042/2017, 28 квітня 2021 року, пункт 63.

121 Комітет з прав людини, Справа «Брацило проти Росії» (Bratsylo v Russia), повідомлення № 3022/2017, 27 березня 2024 року.

122 Комітет з прав людини, Заключні зауваження щодо Грузії (2007) UN Doc CCPR/C/GEO/CO/3, параграф 6.

123 Комітет з прав людини, Заключні зауваження щодо Республіки Молдова (2009) UN Doc CCPR/C/MDA/CO/2, параграф 5.

цієї держави-учасниці». Комітет CEDAW підтвердив у своїй Загальній рекомендації № 28¹²⁴, що держави-учасниці зобов'язані поважати, захищати та дотримуватися прав, гарантованих Конвенцією CEDAW, щодо всіх жінок, які перебувають під їхньою юрисдикцією.¹²⁵ Це охоплює осіб, які перебувають на їхній території або під їхнім ефективним контролем: «хоча держави підпорядковуються міжнародному праву, вони в першу чергу реалізують територіальну юрисдикцію. Однак зобов'язання держав-учасниць застосовуються без дискримінації як до громадян, так і до негромадян, включаючи біженців, шукачів притулку, працівників-мігрантів та осіб без громадянства, **які перебувають на їхній території або під їхнім ефективним контролем, навіть якщо вони не перебувають у межах їх території.** Держави-учасниці несуть **відповідальність за всі свої дії, що впливають на права людини незалежно від того, чи перебувають потерпілі особи на їхній території**».¹²⁶

Справа «*V. проти Данії*» (*V. v. Denmark*) (2016) стосувалася жінки, яка звернулася по отримання притулку в Данії, стверджуючи, що її повернення до Індії, де вона зазнавала гендерно зумовленого насильства з боку своєї сім'ї, поставить її під загрозу стати жертвою вбивства з метою захисту честі. Комітет CEDAW мав розглянути, чи буде держава-учасниця нести відповідальність за наслідки депортації заявниці до Індії, навіть якщо вони настануть за межами її території. Комітет підтвердив, що держави мають обов'язок «захищати жінок від реального, особистого та передбачуваного ризику серйозних форм гендерно зумовленого насильства **незалежно від того, чи такі наслідки мають місце за межами територіальних кордонів** держави-учасниці, яка депортувала особу. Якщо держава-учасниця приймає рішення щодо особи, яка перебуває під її юрисдикцією, необхідним і передбачуваним наслідком якого є порушення прав цієї особи, передбачених Конвенцією, в іншій юрисдикції, то сама держава-учасниця може порушити Конвенцію».¹²⁷ Однак, з огляду на обставини справи Комітет дійшов висновку, що заявниця не надала достатніх доказів того, що її депортація з Данії до Індії наражатиме її на реальну, особисту та передбачувану небезпеку серйозного гендерно зумовленого насильства.

Комітет CEDAW додатково уточнив територіальну сферу застосування зобов'язань держави-учасниці за Конвенцією CEDAW у таких Загальних рекомендаціях:

- **Загальна рекомендація № 30 (2013)**, яка стосується прав жінок у сфері запобігання конфліктам, в умовах конфлікту та у постконфліктних ситуаціях, чітко визначає, що зобов'язання держав за Конвенцією CEDAW продовжують застосовуватися навіть «під час конфлікту або надзвичайного стану без дискримінації між громадянами та негромадянами на території, що знаходиться під їхнім ефективним контролем, навіть якщо вона не розташована на території держави-учасниці».¹²⁸ Комітет CEDAW наголошує на тому, що договір застосовується скрізь, де держава здійснює юрисдикцію, наприклад, під час окупації та інших форм управління іноземною територією, або коли особи утримуються агентами держави за межами її території.¹²⁹
- **Загальна рекомендація № 35 (2017)** щодо гендерно зумовленого насильства підтверджує, що «гендерно зумовлене насильство щодо жінок може бути результатом дій або бездіяльності державних або недержавних суб'єктів, **що діють на території або за її межами**, включаючи екстериторіальні військові дії держав, індивідуально або в якості членів міжнародних або міжурядових організацій чи коаліцій, або екстериторіальні операції приватних корпорацій».¹³⁰ Комітет CEDAW також зазначає, що дії або бездіяльність приватних суб'єктів, наділених повноваженнями здійснювати елементи державної влади, приписуються державі, так само як і дії або бездіяльність приватних суб'єктів, що діють під керівництвом або контролем держави, у тому числі під час діяльності за кордоном.¹³¹

МКЛРД

МКЛРД не містить загального положення про територіальну сферу застосування договору в цілому, але посилається на юрисдикцію в конкретних статтях Конвенції. Наприклад, стаття 3 МКЛРД передбачає, що «Держави-учасниці особливо осуджують расову сегрегацію та апартеїд і зобов'язуються відвертати,

¹²⁴ Комітет CEDAW, Загальна рекомендація № 28 щодо основних зобов'язань держав-учасниць відповідно до статті 2 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, 16 грудня 2010 року.

¹²⁵ Там само, пункт 39.

¹²⁶ Там само, пункт 12.

¹²⁷ Комітет CEDAW, Справа «*V. проти Данії*» (*V. v. Denmark*), повідомлення № 57/2013, 11 липня 2016 року, параграфи 8.4 та 8.7.

¹²⁸ CEDAW, Загальна рекомендація № 30 щодо жінок у запобіганні конфліктам, в умовах конфлікту та у постконфліктних ситуаціях, 1 листопада 2013 року, пункт 2.

¹²⁹ Там само, пункт 9.

¹³⁰ CEDAW, Загальна рекомендація № 35 щодо гендерно зумовленого насильства, 26 липня 2017 року, пункт 20.

¹³¹ Там само, пункт 24.

забороняти і викорінювати всяку практику такого характеру на **територіях, які є під їх юрисдикцією**.

Комітет CERD роз'яснив **екстериторіальне застосування МКЛРД** у справі «*Анне Нуоргам та інші проти Фінляндії*» (*Anne Nuorgam et al. v. Finland*) (2018).¹³²

У справі «*Анне Нуоргам та інші проти Фінляндії*» (2018) Комітет CERD зазначив, що «відповідно до міжнародного права юрисдикційна компетенція держави-учасниці є переважно територіальною»¹³³, але, посилаючись на прецедентне право Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), Міжамериканського суду з прав людини та Комітету з прав людини, Комітет зазначив, що «деякі дії, вчинені або такі, що мають наслідки за межами її території, можуть у виняткових випадках становити здійснення юрисдикції».¹³⁴ Це включає ситуації, коли дії державних органів мають наслідки за межами території держави, а також коли держава-учасниця здійснює ефективний контроль над територією за межами своєї території або над особами, які перебувають на території іншої держави.¹³⁵ Щодо значення поняття «ефективний контроль», то Комітет CERD посилається на підхід ЄСПЛ і зазначає, що «ефективний контроль має місце в таких ситуаціях, як військова окупація або військове втручання, застосування сили державою за межами своєї території або коли держава має військовий, політичний та економічний вплив в іншій державі».¹³⁶

Міжнародний суд ООН також роз'яснив екстериторіальне застосування статей 2 та 5 МКЛРД у *Справі про застосування Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації («Грузія проти Російської Федерації»*) (*Georgia v. Russian Federation*), зазначивши, що «ці положення [МКЛРД], як і інші положення документів такого характеру, загалом застосовуються **до дій держави-учасниці, коли вона діє за межами своєї території**».¹³⁷

132 Комітет CERD, Справа «*Анне Нуоргам та інші проти Фінляндії*» (*Anne Nuorgam et al. v. Finland*), повідомлення № 59/2016, 7 травня 2018 року (рішення про допустимість), пункт 7.3.

133 Там само, пункти 7.2 та 7.3.

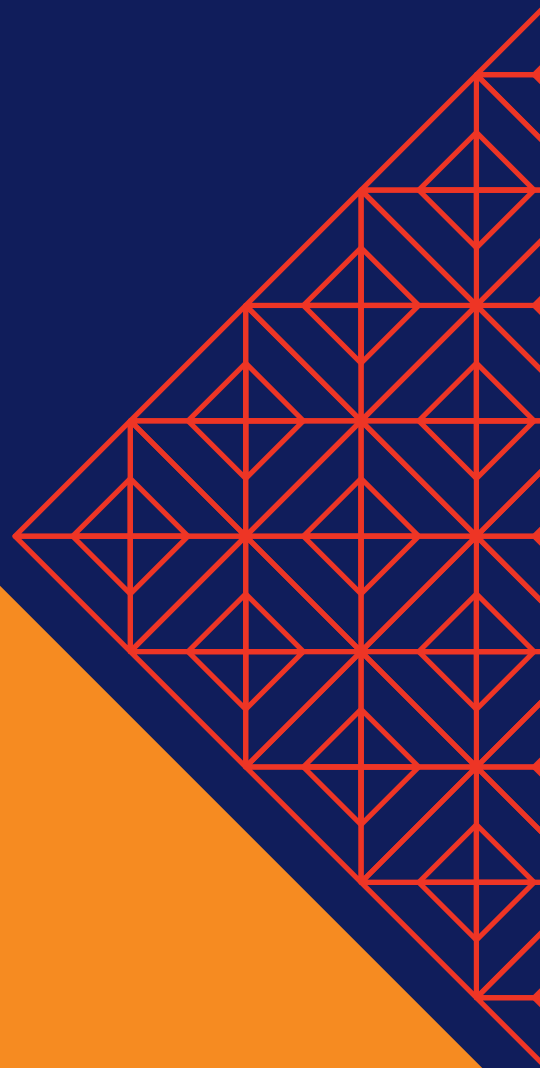
134 Там само, пункт 7.3, з посиланням на Комітет з прав людини, Справа «*Хікс проти Австралії*» (*Hicks v. Australia*), повідомлення № 2005/2010, 5 листопада 2015 року, пункт 2.5; ЄСПЛ, Справа «*Аль-Скейні та інші проти Сполученого Королівства*» (*Al-Skeini et al v. United Kingdom*), заява № 55721/2007, 7 липня 2011 року, пункт 131; Міжамериканський суд із прав людини, Консультативний висновок щодо навколишнього середовища та прав людини (ОС-23/17), 15 листопада 2017 року, пункт 81.

135 Комітет CERD, Справа «*Анне Нуоргам та інші проти Фінляндії*» (*Anne Nuorgam et al. v. Finland*), повідомлення № 59/2016, 7 травня 2018 року (рішення про допустимість), пункт 7.3.

136 Там само.

137 Міжнародний суд ООН, *Застосування Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації* (Справа «*Грузія проти Російської Федерації*» (*Georgia v. Russian Federation*)), Наказ, Запит про вжиття тимчасових заходів, Міжнародний суд ООН, Загальний перелік № 140, 15 жовтня 2008 року, пункт 109.

3. ВИЧЕРПАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЗАСОБІВ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

Комітет з прав людини

Перед поданням повідомлення до Комітету з прав людини автор повинен вичерпати всі національні засоби правового захисту.¹³⁸ Згідно з Регламентом Комітету з прав людини автори повинні вичерпати всі доступні національні засоби правового захисту «у відповідності із загально визнаними принципами міжнародного права» (Правило 82). Хоча автори **повинні підняти питання про суть порушення на національному рівні**, вони не зобов'язані робити це з посиланням на конкретні статті МПГПП.¹³⁹

Виняток із зобов'язання вичерпати національні засоби правового захисту передбачено в статті 5(2)(b) Факультативного протоколу до МПГПП, коли застосування засобів правового захисту є **«необґрунтовано тривалим»**. Не існує чіткого строку, який вважається необґрунтованим затягуванням – це питання фактичне і вирішується на основі конкретної справи. Однак, для орієнтування Комітет з прав людини визнав, що затримка у два роки не є необґрунтованим затягуванням¹⁴⁰, але затримка у три роки для ухвалення рішення в першій інстанції відповідає цьому критерію.¹⁴¹

Вимога про вичерпання національних засобів правового захисту стосується лише тих засобів, які є доступними (як юридично, так і фактично) та **ефективними**.¹⁴²

Щодо того, що собою становить **ефективний засіб правового захисту**, Комітет з прав людини вважає, що автори повинні використовувати всі судові або адміністративні засоби, які **дають розумну перспективу відновлення порушеного права**.¹⁴³

- Першочерговими засобами правового захисту, які повинні бути вичерпані, є **судові засоби правового захисту** (особливо якщо доступні як судові, так і адміністративні засоби)¹⁴⁴, але це залежить від характеру порушення. У разі серйозних порушень, таких як право на життя, «суто адміністративні та дисциплінарні заходи не можуть вважатися адекватними та ефективними».¹⁴⁵ Як правило, не потрібно вичерпувати інші **несудові засоби правового захисту, які не можуть забезпечити відновлення порушеного права**.¹⁴⁶
- Інші **неефективні засоби правового захисту** включають «надзвичайні засоби правового захисту», які не входять до основної системи правосуддя держави¹⁴⁷ або є в значній мірі дискреційними, наприклад, президентське помилування,¹⁴⁸ клопотання про помилування¹⁴⁹ або гуманітарні та милосердні засоби правового захисту.¹⁵⁰
- Засоби правового захисту повинні мати **обов'язкову силу**, тобто засоби, що лише надають рекомендації, які виконавча влада може проігнорувати, не вважаються ефективними.¹⁵¹
- Засоби правового захисту, які можуть викликати у автора побоювання щодо **репресій**, також можуть вважатися неефективними.¹⁵²

Автори не зобов'язані вичерпувати засоби правового захисту, які **«об'єктивно не мають перспектив успіху»**.¹⁵³ Однак Комітет з прав людини наголосив на тому, що автори «повинні проявляти належну старанність у використанні доступних засобів правового захисту» і що «прості сумніви або припущення щодо ефективності національних засобів правового захисту не звільняють авторів від обов'язку вичерпати їх».¹⁵⁴ Наприклад, автор повинен довести, що позитивний результат є неможливим, посилаючись на відповідні національні рішення; наприклад, що найвищий суд вирішив спірне питання таким чином, що це

138 МПГПП – Факультативний протокол I, стаття 2; Комітет з прав людини, Регламент, правило 99(f).

139 Комітет з прав людини, Справа «B.D.B. проти Нідерландів» (B.D.B. v Netherlands), повідомлення № 273/1989, 30 березня 1989 року.

140 Комітет з прав людини, Справа «R.L. та інші проти Канади» (R.L. et al v Canada), повідомлення № 358/1989, 5 листопада 1991 року.

141 Комітет з прав людини, Справа «Філластр та Бізуарн проти Болівії» (Fillastre and Bizouarn v Bolivia), повідомлення № 336/1988, 5 листопада 1991 року.

142 Комітет з прав людини, Справа «Дерміт Барбатто та інші проти Уругваю» (Dermitt Barbato et al v Uruguay), повідомлення № 84/1981, 21 жовтня 1984 року, пункт 9.4.

143 Комітет з прав людини, Справа «Патіно проти Панами» (Patino v Panama), повідомлення № 437/1990, 21 жовтня 1994 року, пункт 5.2.

144 Комітет з прав людини, Справа «R.T. проти Франції» (R.T. v France), повідомлення № 262/1987, 30 березня 1989 року.

145 Комітет з прав людини, Справа «Вісенте та інші проти Колумбії» (Vicente et al v Colombia), повідомлення № 612/1995, 29 липня 1997 року.

146 Комітет з прав людини, Справа «A.S. проти Непалу» (A.S. v Nepal), повідомлення № 2077/2011, 6 листопада 2015 року.

147 Комітет з прав людини, Справа «Мухонен проти Фінляндії» (Muhonen v Finland), повідомлення № 89/1981, 8 квітня 1985 року.

148 Комітет з прав людини, Справа «Сінгараса проти Шрі-Ланки» (Singarasa v Sri Lanka), повідомлення № 1033/2001, 21 липня 2004 року.

149 Комітет з прав людини, Справа «Еліс проти Ямайки» (Ellis v Jamaica), повідомлення № 276/1988, 28 липня 1992 року.

150 Комітет з прав людини, Справа «Y. проти Канади» (Y. v Canada), повідомлення № 2280/2013, 22 липня 2015 року.

151 Комітет з прав людини, Справа «C. проти Австралії» (C. v Australia), повідомлення № 900/1999, 28 жовтня 2002 року.

152 Комітет з прав людини, Справа «Філіпін проти Тринідаду і Тобаго» (Phillip v. Trinidad and Tobago), повідомлення № 594/1992, 20 жовтня 1998 року, пункт 6.4.

153 Комітет з прав людини, Справа «Пратт та Морган проти Ямайки» (Pratt and Morgan v Jamaica), повідомлення № 210/1986, 225/1987, пункт 12.3.

154 Комітет з прав людини, Справа «J.S. проти Нідерландів» (J.S. v Netherlands), повідомлення № 3210/2018, 22 березня 2023 року, пункт 7.3.

унеможливлує будь-які перспективи успіху.¹⁵⁵

Щодо питання про **наявність** засобів правового захисту Комітет з прав людини чітко зазначив, що **наявність** заявленого засобу правового захисту має бути «достатньо очевидною».¹⁵⁶ Засіб правового захисту може вважатися «недоступним», якщо автор може довести, що він не може собі дозволити цей засіб або йому було відмовлено в наданні правової допомоги.

У справі **«Квелч проти Ямайки» (Quelch v. Jamaica) (1992)** держава-учасниця стверджувала, що автор не скористався доступними конституційними засобами правового захисту. Комітет з прав людини зазначив, що «конституційна скарга не є доступним засобом правового захисту для автора, який не має власних засобів для її подання», і що «небажання або нездатність держави-учасниці надати правову допомогу з цією метою робить цей засіб правового захисту таким, що не потребує застосування для цілей Факультативного протоколу».¹⁵⁷

Однак Комітет з прав людини зазначив, що «фінансові міркування» самі по собі не звільняють автора від вичерпання національних засобів правового захисту, якщо автор не зробив спроби скористатися судовими засобами правового захисту. У справі **«P.S. проти Данії» (P.S. v. Denmark)**. Комітет з прав людини зазначив, що «автор відмовився скористатися [судовим переглядом адміністративних положень та рішень] з принципових міркувань та з огляду на пов'язані з цим витрати», і постановив, що це не звільняє автора від вичерпання таких засобів правового захисту.¹⁵⁸

Комітет CEDAW

Для того, щоб повідомлення було допустимим відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції CEDAW, автор повинен **вичерпати всі доступні національні засоби правового захисту**, за винятком випадків, коли такі засоби є **надмірно тривалими** або **малоймовірно зможуть забезпечити ефективний захист**.¹⁵⁹ Комітет пояснив, що «автори індивідуальних повідомлень не зобов'язані вичерпувати всі доступні засоби правового захисту, але повинні надати державі-учасниці можливість вирішити питання в межах своєї юрисдикції через відповідний обраний механізм».¹⁶⁰

Як і у випадку з Комітетом з прав людини, автори повинні **підняти питання про суть порушення** в національних судах¹⁶¹ та виконати всі необхідні формальні вимоги щодо національних засобів правового захисту.¹⁶²

Щодо **наявності** засобу правового захисту Комітет CEDAW визнав, що національний засіб правового захисту був недоступним, оскільки автор перебував у ситуації тривалого домашнього насильства та погроз насильством.¹⁶³

Щодо питання про те, чи може засіб правового захисту **забезпечити ефективне відшкодування**, Комітет CEDAW наголосив на тому, що «самі сумніви щодо ефективності засобів правового захисту не звільняють особу від обов'язку вичерпати їх».¹⁶⁴

- У справі **«К.К. проти Російської Федерації» (K.K. v Russian Federation) (2019)** Комітет CEDAW посилався на практику ЄСПЛ та Комітету ООН з прав людини і вирішив, що подання скарги до «органу омбудсмена не є ефективним засобом правового захисту».¹⁶⁵
- Здається (хоча Комітет CEDAW не виніс остаточного рішення з цього питання), що засоби правового захисту, які навряд чи принесуть полегшення (як з особистих, так і з судових причин), не потрібно вичерпувати.¹⁶⁶

155 Комітет з прав людини, Справа **«Хью Реймонд Гріффімс проти Австралії» (Hew Raymond Griffiths v Australia)**, повідомлення № 1937/2010, 26 березня 2015 року.

156 Комітет з прав людини, Справа **«С.Ф. та інші проти Канади» (C.F. et al. v Canada)**, повідомлення № 113/1981, 12 квітня 1985 року, параграфи 6.2 та 10.1; Комітет з прав людини, Справа **«Крос проти Нідерландів» (Croes v Netherlands)**, повідомлення № 164/1984, 7 листопада 1988 року, параграф 10.

157 Комітет з прав людини, Справа **«Квелч проти Ямайки» (Quelch v. Jamaica)**, повідомлення № 292/1988, 23 жовтня 1992 року, параграфи 8.1-8.2.

158 Комітет з прав людини, Справа **«P.S. проти Данії» (P.S. v. Denmark)**, повідомлення № 397/1990, 22 липня 1992 року, пункт 5.4.

159 Комітет CEDAW – Факультативний протокол, стаття 4.

160 Комітет CEDAW, Справа **«S.F.M. проти Іспанії» (S.F.M. v Spain)**, повідомлення № 138/2018, 28 лютого 2020 року, пункт 6.3.

161 Комітет CEDAW, Справа **«Сальгадо проти Сполученого Королівства» (Salgado v United Kingdom)**, повідомлення № 11/2006, 22 січня 2007 року.

162 Комітет CEDAW, Справа **«В-І проти Німеччини» (B-I v Germany)**, повідомлення № 1/2003, 14 липня 2004 року.

163 Комітет CEDAW, Справа **«Сахіде Гьокке проти Австрії» (Sahide Goecke v Austria)**, повідомлення № 5/2005, 6 серпня 2007 року.

164 Комітет CEDAW, Справа **«GMNF проти Нідерландів» (GMNF v Netherlands)**, повідомлення № 117/2017, 17 лютого 2020 року, пункт 9.4.

165 Комітет CEDAW, Справа **«К.К. проти Російської Федерації» (K.K. v Russian Federation)**, повідомлення № 98/2016, 25 лютого 2019 року, пункт 8.4.

166 Див., наприклад, Комітет CEDAW, Справа **«А.Т. проти Угорщини» (A.T. v Hungary)**, повідомлення № 2/2003, 26 січня 2005 року.

Комітет CEDAW розглянув питання про те, що можна вважати **необґрунтовано тривалою затримкою** в розумінні статті 4(1) Факультативного протоколу. У справі «*A.T. проти Угорщини*» (*A.T. v Hungary*) Комітет CEDAW зазначив, що затримка, яка тривала понад три роки, є «необґрунтовано тривалою затримкою».¹⁶⁷ У справі «*S.H. проти Боснії і Герцеговини*» (*S.H. v Bosnia and Herzegovina*) (2020) Комітет визнав, що розслідування, проведене державою-учасницею, було надмірно тривалим, зазначивши, що Конституційний суд визнав, що процес розслідування був повільним.¹⁶⁸

Комітет CERD

Відповідно до статті 14(7)(а) МКЛРД заявник повинен **вичерпати всі доступні національні засоби правового захисту**. У справі «*ПОЕМ і FASM проти Данії*» (*POEM and FASM v Denmark*) (2003) Комітет CERD наголосив на тому, що «основною вимогою» є те, що «**самі заявники**, а не інші організації чи особи» повинні вичерпати національні засоби правового захисту.¹⁶⁹

Вимога про вичерпання національних засобів правового захисту не застосовується, якщо застосування цих засобів є **необґрунтовано тривалим**.¹⁷⁰

У справі «*Драган Дурміч проти Сербії*» (*Mr. Dragan Durmic v Serbia*) (2006) Комітет CERD визнав скаргу допустимою попри невичерпання всіх національних засобів правового захисту, оскільки вважав, що застосування засобів правового захисту було необґрунтовано затягнутим. Заявник подав скаргу до Федерального конституційного суду 30 січня 2002 року, але вона не була розглянута цим судом до його заміни новим Судом Сербії та Чорногорії. Комітет зазначив, що заявник «протягом понад чотирьох з половиною років, починаючи з інциденту в лютому 2000 року, намагався домогтися розгляду своїх скарг про порушення Конвенції державою-учасницею», і що «сама держава-учасниця визнала, що перспектива швидкого розгляду справи є малоімовірною з огляду на те, що новий Суд Сербії та Чорногорії ще навіть не був сформований».¹⁷¹

Комітет CERD вимагає вичерпання лише тих засобів правового захисту, які мають **обов'язкову силу** для держави-учасниці, на відміну від засобів правового захисту, які мають лише рекомендаційний характер.¹⁷²

Заявники звільняються від вимоги щодо вичерпання всіх доступних національних засобів правового захисту, якщо ці засоби **об'єктивно не мають перспектив успіху**.¹⁷³ Марні засоби правового захисту не потрібно вичерпувати, якщо «згідно з чинним національним законодавством позов неминуче буде відхилений або якщо усталена судовою практикою найвищих національних судів унеможливує позитивний результат».¹⁷⁴

Однак Комітет CERD наголосив на тому, що самі лише сумніви щодо ефективності національних засобів правового захисту або переконання, що їх застосування може спричинити витрати, не звільняють заявника від обов'язку їх використовувати.

- У справах «*Кеннет Мойлан проти Австралії*» (*Kenneth Moylan v Australia*) (2013) та «*D.S. проти Швеції*» (*D.S. v Sweden*) (1998) Комітет CERD заявив, що заявники зобов'язані використовувати доступні засоби правового захисту, навіть якщо вони мають застереження щодо ефективності відповідного механізму. Лише після спроби зробити це заявники можуть дійти висновку, що такий засіб правового захисту дійсно є неефективним або недоступним.¹⁷⁵
- У разі наявності декількох засобів правового захисту скарга може бути визнана недопустимою, якщо скаргник не використовує засіб правового захисту з більшими шансами на успіх.¹⁷⁶

¹⁶⁷ Там само, пункт 8.4.

¹⁶⁸ Комітет CEDAW, Справа «*S.H. проти Боснії і Герцеговини*» (*S.H. v Bosnia and Herzegovina*), повідомлення № 116/2017, 9 липня 2020 року, пункт 7.3.

¹⁶⁹ Комітет CERD, Справа «*ПОЕМ і FASM проти Данії*» (*POEM and FASM v Denmark*), повідомлення № 22/2002, 15 квітня 2003 року, пункт 6.3.

¹⁷⁰ МКЛРД, стаття 14(7)(а); Комітет CERD, Регламент, правило 91(е).

¹⁷¹ Комітет CERD, Справа «*Драган Думіч проти Сербії та Чорногорії*» (*Mr. Dragan Dumic v Serbia and Montenegro*), повідомлення № 29/2003, 6 березня 2006 року, пункт 6.5.

¹⁷² Комітет CERD, Справа «*D.R. проти Австралії*» (*D.R. v Australia*), повідомлення № 42/2008, 14 серпня 2009 року, пункт 6.4.

¹⁷³ Там само, пункт 6.5.

¹⁷⁴ Там само.

¹⁷⁵ Комітет CERD, Справа «*Кеннет Мойлан проти Австралії*» (*Kenneth Moylan v Australia*), повідомлення № 47/2010, 27 серпня 2013 року, пункт 6.5; Комітет CERD, Справа «*D.S. проти Швеції*» (*D.S. v Sweden*), повідомлення № 9/1997, 17 серпня 1998 року, пункт 6.4.

¹⁷⁶ Комітет CERD, Справа «*Садіч проти Данії*» (*Sadic v Denmark*), повідомлення № 25/2002, 19 березня 2003 року.

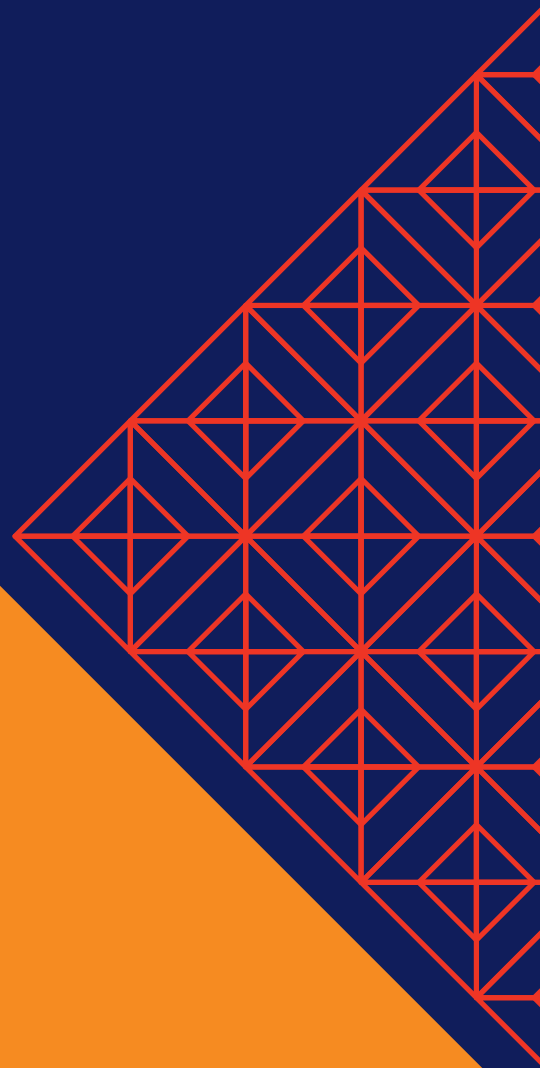
У справі «Яку Перес Гuartамбель проти Еквадору» (*Yaku Pérez Guartambel v Ecuador*) (2019) заявник стверджував, що його право на сімейне життя було порушено у дискримінаційний спосіб через невизнання його шлюбу, укладеного за звичаями предків із корінного народу. Держава стверджувала, що заявник не вичерпав усіх доступних національних засобів правового захисту, оскільки не подав до Конституційного суду клопотання про застосування спеціального засобу захисту. Комітет наголосив на тому, що заявник, який ініціював конституційну процедуру захисту і оскаржив відмову в задоволенні його прохання, вичерпав усі доступні йому звичайні засоби правового захисту.¹⁷⁷ Спеціальний засіб захисту був визнаний недоступним і неефективним, оскільки розгляд заяви про застосування такого засобу зайняв би приблизно п'ять років і надмірно продовжив би розлуку заявника з дружиною.¹⁷⁸ Таким чином, Комітет дійшов висновку, що заявник вичерпав усі національні засоби правового захисту, які можна було б розумно вважати доступними та ефективними відповідно до статті 14 Конвенції.¹⁷⁹

177 Комітет CERD, Справа «Яку Перес Гuartамбель проти Еквадору» (*Yaku Pérez Guartambel v Ecuador*), повідомлення № 61/2017, 4 грудня 2019 року, пункт 6.3.

178 Там само.

179 Там само.

4. СТРОКИ

Комітет з прав людини

Хоча для подання повідомлень відповідно до Факультативного протоколу **не встановлено фіксованого строку**, правило 99(с) Регламенту Комітету з прав людини фактично встановлює строк, в якому зазначається, що «повідомлення може становити **зловживання правом на подання**, якщо воно подається **через п'ять років** після вичерпання національних засобів правового захисту автором повідомлення або, у відповідних випадках, **через три роки** після завершення іншої процедури міжнародного розслідування або врегулювання, за винятком випадків, коли **затримка є обґрунтованою** з урахуванням усіх обставин повідомлення».

З урахуванням вищезазначеного Комітет з прав людини наголосив на тому, що сама по собі затримка з поданням повідомлення не є зловживанням правом на подання,¹⁸⁰ хоча за певних обставин Комітет з прав людини очікує на розумне пояснення, що виправдовує затримку.¹⁸¹ Наприклад, у справі «*M.R. проти Російської Федерації*» (*M.R. v Russian Federation*) (2020) Комітет з прав людини визнав повідомлення недопустимим як зловживання правом на подання.¹⁸² У цій справі Комітет з прав людини вважав, що автор не продемонстрував «належну старанність та ініціативу у відстоюванні своїх вимог щодо захисту своїх прав людини», оскільки «подав своє первинне повідомлення до Комітету із значною затримкою, яка склала понад 21 рік».¹⁸³ Комітет з прав людини також зазначив, що автор не надав «переконливих пояснень» щодо затримки.¹⁸⁴

У справі «*H.R. проти Узбекистану*» (*H.R. v. Uzbekistan*) (2021) автор стверджував, що він був свавільно затриманий і підданий тортурам у період з квітня 2003 року по травень 2004 року. Пізніше автор втік з Узбекистану, побоюючись за своє життя, після того як вижив під час масових вбивств в Андижані. Його повідомлення до Комітету з прав людини було подано в травні 2014 року. Він стверджував, що це не є зловживанням правом на подання, зазначивши, що після втечі з Узбекистану він не мав жодної підтримки і спочатку не знав про жодні можливості для подання скарг. Коли він все-таки отримав правову допомогу, йому була необхідна значна психологічна підтримка для запобігання повторній травматизації, на що знадобився час.¹⁸⁵

Однак Комітет з прав людини визнав повідомлення недопустимим відповідно до статті 3 Факультативного протоколу та правила 99(с) Регламенту, оскільки автор не надав у своїх матеріалах достатньої інформації, яка б свідчила про те, що він проявив належну та своєчасну старанність та ініціативу, щоб вимагати захисту своїх прав перед національними органами або Комітетом з прав людини.¹⁸⁶ Комітет з прав людини зазначив, що первинне повідомлення автора до Комітету з прав людини було подано через вісім років після його нібито свавільного затримання та катування, і Комітет з прав людини вважав, що автор «не надав переконливого пояснення затримки».¹⁸⁷

Двоє членів Комітету з прав людини висловили окрему думку, в якій спільно зазначили, що Комітет допустився помилки, поклавшись на час, що минув між подіями, які стали підставою для скарг (між 2003 і 2005 роками), та датою подання первинного повідомлення до Комітету (2014 рік), замість того, щоб врахувати вичерпання національних засобів правового захисту, як передбачено правилом 99(с).¹⁸⁸ Вони стверджували, що автор ретельно та переконливо пояснив, чому його повідомлення

180 Комітет з прав людини, Справа «*Полачкова та Полачек проти Чеської Республіки*» (*Polacková and Polacek v Czech Republic*), повідомлення № 1445/2006, 24 липня 2007 року, пункт 6.3; Комітет з прав людини, Справа «*H.R. проти Узбекистану*» (*H.R. v Uzbekistan*), повідомлення № 2479/2014, 16 березня 2021 року, пункт 6.4; Комітет з прав людини, Справа «*D.S. проти Російської Федерації*» (*D.S. v Russian Federation*), повідомлення № 2705/2015, 14 липня 2017 року, пункт 6.4.

181 Комітет з прав людини, Справа «*Гобін проти Маврикія*» (*Gobin v Mauritius*), повідомлення № 787/1997, 16 липня 2001 року, пункт 6.3.

182 Комітет з прав людини, Справа «*M.R. проти Російської Федерації*» (*M.R. v Russian Federation*), повідомлення № 2427/2014, 23 липня 2020 року.

183 Там само, пункт 8.7.

184 Там само.

185 Комітет з прав людини, Справа «*H.R. проти Узбекистану*» (*H.R. v Uzbekistan*), повідомлення № 2479/2014, 16 березня 2021 року, пункт 2.14.

186 Комітет з прав людини, Справа «*H.R. проти Узбекистану*» (*H.R. v Uzbekistan*), повідомлення № 2479/2014, 16 березня 2021 року, пункт 6.4; див. також, наприклад, Комітет з прав людини, Справа «*Філлацьє проти Франції*» (*Fillacier v France*), повідомлення № 1434/2005, 27 березня 2006 року, пункт 4.3, в якій Комітет з прав людини встановив: «У даній справі Державна рада винесла своє рішення 8 червня 1990 року, тобто за понад 15 років до подання повідомлення до Комітету, але переконливого пояснення такої затримки не було надано. За відсутності пояснення Комітет вважає, що подання повідомлення з такою значною затримкою є зловживанням правом на подання». Комітет з прав людини, Справа «*Гобін проти Маврикія*» (*Gobin v Mauritius*), повідомлення № 787/1997, 16 липня 2001 року, пункт 6.3, в якій Комітет вирішив, що заявлене порушення мало місце під час періодичних виборів, що відбулися за п'ять років до подання повідомлення, і тому було визнано зловживанням правом; Комітет з прав людини, Справа «*A.K. та M.K. проти Російської Федерації*» (*A.K. and M.K. v Russian Federation*), повідомлення № 2895/2016, 2896/2016, 19 липня 2023 року, параграфи 6.5 – 6.10.

187 Комітет з прав людини, Справа «*H.R. проти Узбекистану*» (*H.R. v Uzbekistan*), повідомлення № 2479/2014, 16 березня 2021 року, пункт 6.5.

188 Комітет з прав людини, Справа «*H.R. проти Узбекистану*» (*H.R. v Uzbekistan*), повідомлення № 2479/2014, 16 березня 2021 року, (окрема думка), параграфи 3 та 6.

«не є зловживанням правом», оскільки не існувало офіційних національних засобів правового захисту, які можна було б вичерпати стосовно його заяв, а також з огляду на послідовність подій, що відбулися згодом, включаючи масові вбивства в Андижані та його досвід втечі з Узбекистану.¹⁸⁹ Враховуючи надзвичайну ситуацію автора, який був змушений втекти зі своєї країни і залишився глибоко травмованим, вони вважали, що Комітет повинен був визнати повідомлення допустимим.¹⁹⁰

Комітет з прав людини також бере до уваги «особливі обставини»¹⁹¹ у випадках **триваючих порушень**, таких як насильницькі зникнення. У справі «Салах Дріф та Хуха Рафраф проти Алжиру» (*Salah Drif and Khoukha Rafrat v. Algeria*) Комітет визнав подання допустимим, незважаючи на те, що з моменту вичерпання національних засобів правового захисту минуло п'ять років, наголосивши на тому, що «тривалий характер насильницького зникнення передбачає постійний обов'язок розслідувати такі випадки».¹⁹² Подібним чином, у справі «Серна та інші проти Колумбії» (*Serna et al. v. Colombia*) Комітет з прав людини визнав повідомлення допустимим, незважаючи на те, що воно було подано через 16 років після винесення ухвали про закриття справи. Він дійшов такого висновку, враховуючи, що порушення все ще тривало, з огляду на відсутність офіційної інформації про долю та місцеперебування зниклих осіб і, як наслідок, відсутність правди, справедливості та відшкодування за їх зникнення.¹⁹³

Комітет CEDAW

У Факультативному протоколі до Конвенції CEDAW та Регламенті Комітету CEDAW не встановлено **офіційного строку** для подання повідомлень до Комітету CEDAW. Однак значна затримка (наприклад, більше п'яти років після вичерпання національних засобів правового захисту) може бути розглянута Комітетом як **зловживання правом на подання** повідомлення, і на цій підставі повідомлення може бути визнано недопустимим.¹⁹⁴

Комітет CERD

Відповідно до статті 14 МКЛРД заявник повинен подати повідомлення до Комітету CERD протягом **шести місяців** після вичерпання всіх доступних національних засобів правового захисту за винятком випадків, коли існують належним чином підтверджені **виняткові обставини**.¹⁹⁵

Щодо того, що мається на увазі під «винятковими обставинами», у справі «S.H. проти Швейцарії» (*S.H. v Switzerland*) (2024) заявник стверджував, що затримка з поданням його повідомлення була спричинена тим, що держава відмовила йому в доступі на свою територію. Однак Комітет CERD зазначив, що це не може бути прийнято як виняткова обставина для цілей Регламенту Комітету і що заявник не надав жодних додаткових обґрунтувань затримки.¹⁹⁶

¹⁸⁹ Там само.

¹⁹⁰ Там само.

¹⁹¹ Комітет з прав людини, Справа «Салах Дріф та Хуха Рафраф проти Алжиру» (*Salah Drif and Khoukha Rafrat v Algeria*), повідомлення № 3321/2019, 8 липня 2022 року, пункт 7.5.

¹⁹² Там само; див. також Комітет з прав людини, Справа «Трипати проти Непалу» (*Tripathi v Nepal*), повідомлення № 2111/2011, 29 жовтня 2014 року, параграфи 6.3 – 6.4.

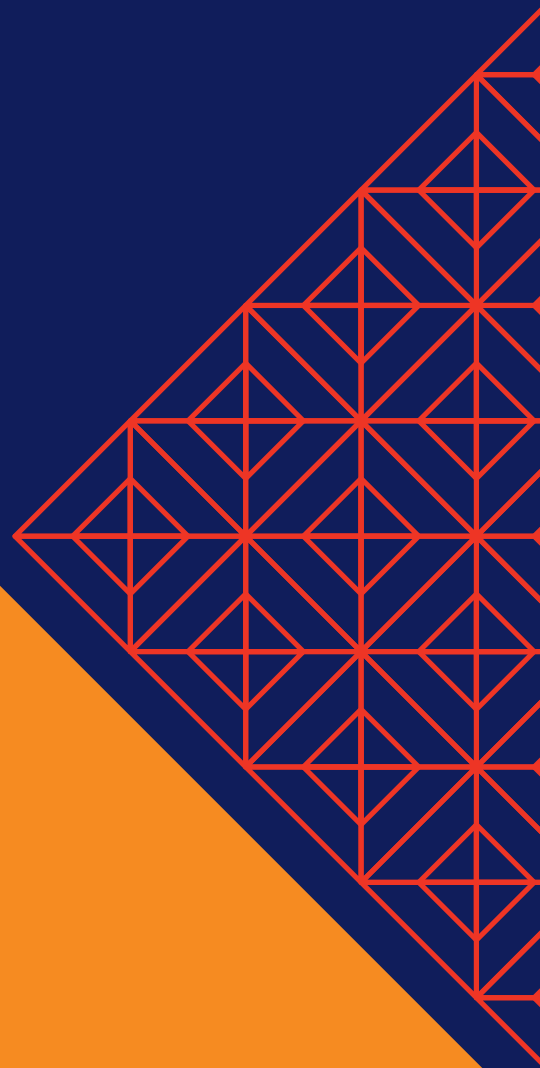
¹⁹³ Комітет з прав людини, Справа «Роза Марія Серна та інші проти Колумбії» (*Rosa Maria Serna et al v Colombia*), повідомлення № 2134/2012, 9 липня 2015 року, пункт 8.3.

¹⁹⁴ Див. Індивідуальну думку члена Комітету Патрісії Шульц (окрема думка) у справі «M.S. проти Філіппін» (*M.S. v The Philippines*), повідомлення № 30/2011, 15 серпня 2014 року.

¹⁹⁵ Комітет CERD, Регламент, правило 91(f).

¹⁹⁶ Комітет CERD, Справа «S.H. проти Швейцарії» (*S.H. v Switzerland*), повідомлення № 79/2021, 2 травня 2024 року, пункт 6.4.

5. ІНШІ ПИТАННЯ ЩОДО ДОПУСТИМОСТІ

5.1 РОЗГЛЯД ТОГО САМОГО ПИТАННЯ В РАМКАХ ІНШОЇ ПРОЦЕДУРИ МІЖНАРОДНОГО РОЗСЛІДУВАННЯ АБО ВРЕГУЛЮВАННЯ (*LIS PENDENS*)

Комітет з прав людини

Відповідно до статті 5(2)(а) Першого факультативного протоколу до МПГПП Комітет з прав людини не розглядає жодного повідомлення, доки не переконається, що «те саме питання не розглядається в рамках іншої процедури міжнародного розслідування або врегулювання».¹⁹⁷ Варто зазначити, що це положення стосується саме розгляду тієї самої справи в рамках іншої міжнародної процедури одночасно з поданням повідомлення до Комітету з прав людини.¹⁹⁸ Відтак, якщо справа була передана до іншої міжнародної процедури в минулому і провадження було завершено, це не обов'язково унеможлиблює розгляд повідомлення Комітетом з прав людини.¹⁹⁹ Однак заявники повинні усвідомлювати, що якщо їхня справа вже була позитивно розглянута іншою міжнародною процедурою, вони повинні бути в змозі довести, що вони все ще мають статус потерпілої особи для цілей своєї скарги до Комітету з прав людини.²⁰⁰

У справі «*Фаналі проти Італії*» (*Fanali v. Italy*) Комітет з прав людини пояснив, що «те саме питання» слід розуміти як «той самий автор, ті самі факти та ті самі матеріальні права».²⁰¹ Якщо інші особи подали скарги, що стосуються тієї самої події, це не є «тим самим питанням».²⁰²

Що стосується того, що мається на увазі під «іншою процедурою міжнародного розслідування або врегулювання», то це не включає процедури або механізми, встановлені Радою ООН з прав людини²⁰³ (такі як тематичні спеціальні доповідачі та спеціальні доповідачі щодо конкретних країн, незалежні експерти та робочі групи²⁰⁴), за винятком Робочої групи зі свавільних затримань, з огляду на її змагальний характер. Загалом інші «міжнародні процедури» включають договірні органи ООН та регіональні інституції з прав людини (наприклад, Європейський суд з прав людини, Міжамериканський суд з прав людини, Африканський суд з прав людини і народів). Комітет з прав людини не вважає дослідження міжурядових організацій або процедури НУО іншими «міжнародними процедурами».²⁰⁵

У рішенні 2017 року Комітет з прав людини зазначив, що **активне вивчення питання під час процедури виконання в Комітеті міністрів** Ради Європи унеможлиблює його перегляд, зазначивши «розгляд питання, яке все ще є предметом процедури з вжиття подальших дій, в рамках іншої процедури міжнародного розслідування або врегулювання, суперечить як букві, так і духу цього принципу, за винятком виняткових обставин, таких як необґрунтовані затримки в процедурі з вжиття подальших дій або її явна неефективність».²⁰⁶

Ряд європейських країн зробили **застереження** до статті 5(2)(а) Першого факультативного протоколу, щоб **виключити компетенцію Комітету з питань прав людини** розглядати питання, які **вже були розглянуті в минулому** іншими міжнародними механізмами.²⁰⁷ Мета цього застереження полягає в тому, щоб Комітет з прав людини не використовувався як апеляційний суд для рішень Європейського суду з прав людини («ЄСПЛ»).

Через ці застереження виникає запитання про те, **коли справа вважається «розглянутою»**. У справі «*W.E.O. проти Швеції*» (*W.E.O. v. Sweden*) (2020) автор стверджував, що держава-учасниця вчинила дискримінацію за

197 Комітет з прав людини, Регламент, правило 99(е).

198 Цей підхід відрізняється від підходу інших договірних органів та підходу, прийнятого Європейським судом із прав людини.

199 Див., наприклад, Комітет з прав людини, Справа «*Райт проти Ямайки*» (*Wright v. Jamaica*), повідомлення № 349/1989, 27 липня 1992 року.

200 Комітет з прав людини, Справа «*Смірнова проти Росії*» (*Smirnova v. Russia*), повідомлення № 712/1996, 5 липня 2004 року, пункт 9.3.

201 Комітет з прав людини, Справа «*Фаналі проти Італії*» (*Fanali v. Italy*), повідомлення № 75/1980, 31 березня 1983 року, пункт 7.2; див. також, наприклад, Комітет з прав людини, Справа «*Ааррасс проти Іспанії*» (*Aarass v. Spain*), повідомлення № 2008/2010, 30 вересня 2014 року, пункт 9.4.

202 Комітет з прав людини, Справа «*Фаналі проти Італії*» (*Fanali v. Italy*), повідомлення № 75/1980, 31 березня 1983 року.

203 Комітет з прав людини, Справа «*Тару та інші проти Непалу*» (*Tharu et al v. Nepal*), повідомлення № 2038/2011, 3 липня 2015 року, пункт 9.2; Комітет з прав людини, Справа «*Челіс Лореано проти Перу*» (*Celis Laureano v. Peru*), повідомлення № 540/1993, 25 березня 1996 року.

204 Станом на дату публікації існує 46 тематичних мандатів (доступні за посиланням: <https://spinternet.ohchr.org/ViewAllCountryMandates.aspx?Type=TM&lang=en>) та 14 мандатів щодо конкретних країн (доступні за посиланням: <https://spinternet.ohchr.org/ViewAllCountryMandates.aspx?lang=en>).

205 Комітет з прав людини, Справа «*Бабоерам та інші проти Республіки Суринам*» (*Baboeram et al v. Suriname*), повідомлення № 146, 148-154/1983, 10 квітня 1984 року.

206 Комітет з прав людини, Справа «*Некведавіціус проти Литви*» (*Nekvedavicius v. Lithuania*), повідомлення № 2802/2016, 9 листопада 2017 року. Див. також Справу «*Паксас проти Литви*» (*Paksas v. Lithuania*), повідомлення № 2155/2012, 25 березня 2014 року.

207 Інформація про країни, які зробили застереження до статті 5(2)(а), доступна за посиланням: https://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?src=treaty&mtdsg_no=iv-5&chapter=4&clang=en. На дату публікації застереження зробили такі країни: Австрія, Хорватія, Данія, Франція, Німеччина, Ісландія, Ірландія, Італія, Люксембург, Мальта, Норвегія, Польща, Молдова, Румунія, Словенія, Іспанія, Швеція та Туреччина.

ознакою релігії.²⁰⁸ Автор подав два позови до ЄСПЛ, який визнав їх недопустимими. Комітет з прав людини вважав, що якщо скарга до іншої міжнародної процедури, такої як ЄСПЛ, відхиляється з процесуальних підстав **без розгляду по суті**, не можна вважати, що вона була «розглянута».²⁰⁹ Тому Комітет розглянув скарги автора.

У справі **«Аарасс проти Іспанії» (Aarass v Spain) (2014)** автор раніше подав позов до ЄСПЛ, який було визнано недопустимим. Комітет з прав людини зазначив: «коли Європейський суд з прав людини ґрунтує рішення про недопустимість не тільки на процесуальних підставах, а й на підставах, що впливають із певного **розгляду справи по суті**, питання слід **вважати розглянутим** у значенні відповідних застережень до статті 5, пункту 2(a) Факультативного протоколу; а Суд повинен вважатися таким, що **вийшов за межі розгляду суто формальних критеріїв допустимості**, коли він визнає позов недопустимим, оскільки вона **«не містить жодних порушень** прав і свобод, передбачених Конвенцією або її протоколами» (виділення додано).²¹⁰

З огляду на стислість рішень ЄСПЛ про недопустимість, винесених одним суддею, може бути складно визначити, чи було рішення прийнято з процесуальних чи матеріальних підстав. За таких обставин Комітет з прав людини, як видається, надав заявнику перевагу сумніву.

У справі **«Якер проти Франції» (Yaker v France) (2018)** Комітет з прав людини зазначив, що позов заявника до ЄСПЛ був визнаний недопустимим. Однак із листа ЄСПЛ випливало, що заяву не було визнано неприйнятною виключно з процесуальних підстав. Комітет з прав людини зазначив, що «з лаконічного характеру обґрунтування Суду автору, очевидно, не було надано жодних аргументів або пояснень щодо рішення про недопустимість, які б обґрунтували відхилення позову по суті», і тому «у [Комітету з прав людини] не було можливості з упевненістю визначити, чи питання, подане автором, вже було предметом розгляду, навіть обмеженого, по суті». Таким чином, Комітет з прав людини визнав, що застереження Франції щодо статті 5(2) Факультативного протоколу саме по собі не є перешкодою для розгляду справи Комітетом з прав людини по суті.²¹¹

Щодо питання, чи розглядала інша інстанція **«те саме питання»**, у випадку, коли ЄСПЛ визнав справу недопустимою з підстав *ratione materiae* (наприклад, стосовно права, яке не захищається Європейською конвенцією з прав людини («ЄКПЛ»), як-от самостійне право на недискримінацію), то Комітет з прав людини дійшов висновку, що ЄСПЛ не розглядав те саме питання так, щоб унеможливити компетенцію Комітету з прав людини.²¹² У деяких випадках звернення до Комітету з прав людини може стосуватися як прав, передбачених МПГПП, які збігаються з правами, передбаченими ЄКПЛ, так і прав, аналогів яким в ЄКПЛ немає. У тому, наскільки ЄСПЛ вже розглянув аналогічні права, ці скарги будуть недопустимими для Комітету з прав людини, якщо держава зробила застереження, що виключає повторний розгляд того самого питання.²¹³

Комітет CEDAW

Стаття 4 Факультативного протоколу до Конвенції CEDAW передбачає, що повідомлення є недопустимим, якщо **те саме питання вже було розглянуто Комітетом CEDAW** або **було чи є предметом розгляду в рамках іншої процедури** міжнародного розслідування чи врегулювання. На відміну від Факультативного протоколу до МКЛРД це положення прямо виключає питання, які раніше розглядалися в рамках іншої міжнародної процедури.

Комітет CEDAW застосовує той самий підхід, що й Комітет з прав людини, тлумачачи «те саме питання» як **той самий автор, ті самі факти та ті самі матеріальні права**.²¹⁴ Комітет CEDAW не визнає справу недопустимою, якщо аналогічна справа була подана стосовно іншої особи²¹⁵ або якщо вона стосується інших матеріальних прав.²¹⁶

Щодо того, чи вже «розглядалося» те саме питання в рамках іншої міжнародної процедури, то повідомлення

208 Комітет з прав людини, Справа «W.E.O. проти Швеції» (W.E.O. v Sweden), повідомлення № 2741/2016, 23 липня 2020 року, пункт 1.1.

209 Там само, пункт 9.2.

210 Комітет з прав людини, Справа «Аарасс проти Іспанії» (Aarass v Spain), повідомлення № 2008/2010, 30 вересня 2014 року, пункт 9.3.

211 Комітет з прав людини, Справа «Якер проти Франції» (Yaker v France), повідомлення № 2747/2016, 17 липня 2018 року, пункт 6.2.

212 Комітет з прав людини, Справа «Пітерсон проти Німеччини» (Peterson v Germany), повідомлення № 1115/2002, 1 квітня 2004 року.

213 Комітет з прав людини, Справа «Махабір проти Австрії» (Mahabir v Austria), повідомлення № 944/2000, 26 жовтня 2004 року, пункт 8.5.

214 Комітет CEDAW, Справа «Рахіме Кайхан проти Туреччини» (Rahime Kayhan v Turkey), повідомлення № 8/2005, 27 січня 2006 року, пункт 7.3.

215 Там само.

216 Комітет CEDAW, Справа «X. та Y. проти Грузії» (X. and Y. v Georgia), повідомлення № 24/2009, 25 серпня 2015 року, пункт 6.6.

може бути допустимим для розгляду Комітетом CEDAW, якщо воно було визнане недопустимим іншою міжнародною процедурою з суто процесуальних підстав. У справі «*S.T. проти Російської Федерації*» (*S.T. v Russian Federation*) (2019) держава-учасниця стверджувала, що повідомлення є недопустимим, оскільки автор подав заяву до ЄСПЛ щодо того самого питання.²¹⁷ Комітет CEDAW зазначив, що ЄСПЛ відхилив позов автора, оскільки він була недопустимим відповідно до статей 34 та 35 ЄКПЛ, а рішення ЄСПЛ про недопустимість ґрунтувалося на процесуальних питаннях, а не на суті справи.²¹⁸

Комітет CERD

Стаття 14 МКЛРД **не виключає** розгляд повідомлення Комітетом CERD, якщо «те саме питання» було або розглядається іншим міжнародним механізмом. Комітет CERD чітко визнав, що ані в МКЛРД, ані в Регламенті Комітету не передбачено виключення щодо «того самого питання».²¹⁹ Однак Регламент Комітету CERD надає Генеральному секретарю право уточнювати у заявника, наскільки те саме питання розглядається в рамках іншої процедури міжнародного розслідування або врегулювання (правило 84(1)(g)).

Приймаючи процедуру індивідуальних повідомлень відповідно до статті 14 МКЛРД, низка держав зробила застереження, яке виключає компетенцію Комітету CERD, якщо «те саме питання» розглядалося або розглядається іншим міжнародним механізмом.²²⁰ У справі «*Анне Нуоргам та інші проти Фінляндії*» (*Anne Nuorgam et al. v Finland*) (2018) Комітет вважав, що скарга кваліфікується як «те саме питання», якщо вона стосується тих самих сторін, тих самих подій та тих самих матеріальних прав.²²¹

5.2 НЕДОСТАТНЄ ОБҐРУНТУВАННЯ ЗАЯВ

Комітет з прав людини

Відповідно до статті 5 Факультативного протоколу до МПГПП Комітет розглядає кожне повідомлення з урахуванням всієї письмової інформації, наданої йому особою та державою-учасницею. Згідно з правилом 99(b) Регламенту Комітету з прав людини заява автора повинна бути **«достатньо обґрунтованою**, щоб вважати його потерпілим від порушення державою-учасницею будь-якого з прав, передбачених Пактом». Комітет з прав людини зазвичай посилається на це положення, щоб визнати скаргу недопустимою.

Для обґрунтування скарги заявник повинен представити **prima facie обґрунтування** порушення МПГПП, які держава повинна потім спростувати.²²² Якщо докази, що підтверджують скарги, знаходяться виключно в руках органів влади, тягар доказування перекладається на них. У справі *Бусруаль проти Алжиру* (*Bousroual v. Algeria*) Комітет з прав людини зазначив, що заявник і держава-учасниця не завжди мають рівний доступ до відповідної інформації, і «у випадках, коли твердження підтверджуються доказами, поданими автором, і коли подальше з'ясування обставин справи залежить від інформації, яка знаходиться виключно в розпорядженні держави-учасниці, Комітет може вважати твердження автора обґрунтованими за відсутності задовільних доказів протилежного та відповідних пояснень, поданих державою-учасницею».²²³

Комітет CEDAW

Як і у випадку з повідомленнями до Комітету з прав людини, автор повідомлення до Комітету CEDAW повинен **встановити prima facie обґрунтованість справи, посилаючись на всі наявні докази**. Комітет CEDAW приймає повідомлення лише за наявності достатніх доказів, що свідчать про порушення прав автора, гарантованих Конвенцією CEDAW. Наприклад, у справі «*К.К. проти Російської Федерації*» (*K.K. v Russian Federation*) (2019) Комітет CEDAW визнав повідомлення неприйнятним, оскільки твердження автора не були підтверджені достатніми доказами і, отже, були недостатньо обґрунтованими.²²⁴

217 Комітет CEDAW, Справа «*S.T. проти Російської Федерації*» (*S.T. v Russian Federation*), повідомлення № 65/2014, 25 лютого 2019 року, пункт 8.3.

218 Там само.

219 Комітет CERD, Справа «*Анне Нуоргам та інші проти Фінляндії*» (*Anne Nuorgam et al. v Finland*), повідомлення № 59/2016, 7 травня 2018 року.

220 Станом на дату публікації 17 держав зробили таке застереження – див.: https://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?src=treaty&mtdsg_no=iv-2&chapter=4&clang=en

221 Комітет CERD, Справа «*Анне Нуоргам та інші проти Фінляндії*» (*Anne Nuorgam et al. v Finland*), повідомлення № 59/2016, 7 травня 2018 року, пункт 7.8.

222 Комітет з прав людини, Справа «*Ланза проти Уругваю*» (*Lanza v Uruguay*), повідомлення № 8/1977, 3 квітня 1980 року.

223 Комітет з прав людини, Справа «*Бусруал проти Алжиру*» (*Bousroual v Algeria*), повідомлення № 992/2001, 30 березня 2006 року.

224 Комітет CEDAW, Справа «*К.К. проти Російської Федерації*» (*K.K. v Russian Federation*), повідомлення № 98/2016, 25 лютого 2019 року, пункт 8.6.

У справі «*M.S. проти Філіппін*» (*M.S. v Philippines*) (2014), що стосувалася сексуальних домагань, заявниця стверджувала, що держава-учасниця не захистила її право на відсутність дискримінації на робочому місці, оскільки національні суди, відхиляючи її скарги, значною мірою спиралися на дискримінаційні гендерні міфи та стереотипи. Комітет CEDAW визнав, що «навіть якщо можна стверджувати, що деякі аспекти гендерних стереотипів можуть бути вказані в рішенні суду, вони самі по собі не є достатніми для того, щоб продемонструвати, що вони негативно вплинули на оцінку фактів судом та результат судового розгляду, або підтвердити твердження заявника». Тому він визнав повідомлення недопустимим на підставі того, що воно було недостатньо обґрунтованим.²²⁵

Комітет CERD

Хоча МКЛРД та Регламент Комітету CERD не містять жодних положень щодо цього питання, Комітет CERD визначив, що **заявник повинен достатньо обґрунтувати свою скаргу** відповідно до застосовних статей МКЛРД. Наприклад, у справі «*Яку Перес Гуартамбель проти Еквадору*» (*Yaku Pérez Guartambel v Ecuador*) (2017) Комітет зазначив, що заявник не надав жодної інформації або доказів, які б свідчили про відсутність судової автономії в апеляційному процесі. Відтак, Комітет CERD дійшов висновку, що заявник не надав достатніх доказів на підтвердження своєї скарги про порушення належного процесу.²²⁶

5.3 ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ НА ПОДАННЯ СКАРГИ АБО НЕСУМІСНІСТЬ ІЗ ДОГОВОРОМ

Комітет з прав людини

Стаття 3 Першого факультативного протоколу МПГПП встановлює, що Комітет з прав людини вважає недопустимим будь-яке повідомлення, яке він вважає **зловживанням правом на подання** або таким, що є **несумісним із положеннями МПГПП**.

Найпоширенішою причиною визнання повідомлення **зловживанням правом** на подання є **затримка** з поданням. Як зазначалося вище, правило 99(с) Регламенту Комітету з прав людини передбачає, що повідомлення може становити зловживання правом на подання, якщо воно подано через п'ять років після вичерпання національних засобів правового захисту або, коли застосовно, через три роки після завершення іншої процедури міжнародного розслідування або врегулювання.

Інші обставини, за яких повідомлення було визнано зловживанням правом на подання, включають випадки, коли заявники використовували **образливу та нецензурну лексику**, подавали **численні скарги без обґрунтування** або подавали **скарги з запізненням без поважних причин**. Наприклад, у справі «*K.L. проти Данії*» (*K.L. v Denmark*) Комітет з прав людини визнав, що має місце зловживання правом на подання, на підставі того, що (i) заявник вже подавав подібну скаргу, яка раніше була визнана недопустимою, (ii) поточна скарга «не містила жодних доказів або правових підстав», та (iii) заявник вказав, що він все ще має намір продовжувати використовувати національні засоби правового захисту.²²⁷

Щодо заяв про недопустимість на підставі **несумісності з положеннями МПГПП**, то Комітет з прав людини використовує це як широку всеосяжну категорію, що охоплює повідомлення, які стосуються прав, не передбачених МПГПП, повідомлення, що ґрунтуються на явно помилковому тлумаченні МПГПП, та повідомлення, в яких порушення відбулося до набрання чинності Першим факультативним протоколом до МПГПП.²²⁸

Комітет CEDAW

Відповідно до статті 4(2)(d) Факультативного протоколу до Конвенції CEDAW повідомлення визнається недопустимим, якщо воно є **зловживанням правом на подання повідомлення**. Однак не видається, що

225 Комітет CEDAW, Справа «*M.S. проти Філіппін*» (*M.S. v Philippines*), повідомлення № 30/2011, 16 липня 2014 року, пункт 6.5.

226 Комітет CERD, Справа «*Яку Перес Гуартамбель проти Еквадору*» (*Yaku Pérez Guartambel v Ecuador*), повідомлення № 61/2017, 4 грудня 2019 року, пункт 6.5.

227 Комітет з прав людини, Справа «*K.L. проти Данії*» (*K.L. v Denmark*), повідомлення № 72/1980, 31 липня 1980 року.

228 Ганді, П.Р. Комітет з прав людини та право на індивідуальне звернення: право і практика (Ghandi, P.R. *The Human Rights Committee and the Right of Individual Communication: Law and Practice*), с. 460-461 (Routledge, 1998).

Комітет CEDAW використовував цей критерій допустимості для визнання повідомлення допустимим.

Відповідно до статті 4(2)(b) Факультативного протоколу до Конвенції CEDAW повідомлення також є недопустимим, якщо «воно **несумісне з положеннями Конвенції**». Це включає всі матеріальні зобов'язання за Конвенцією.

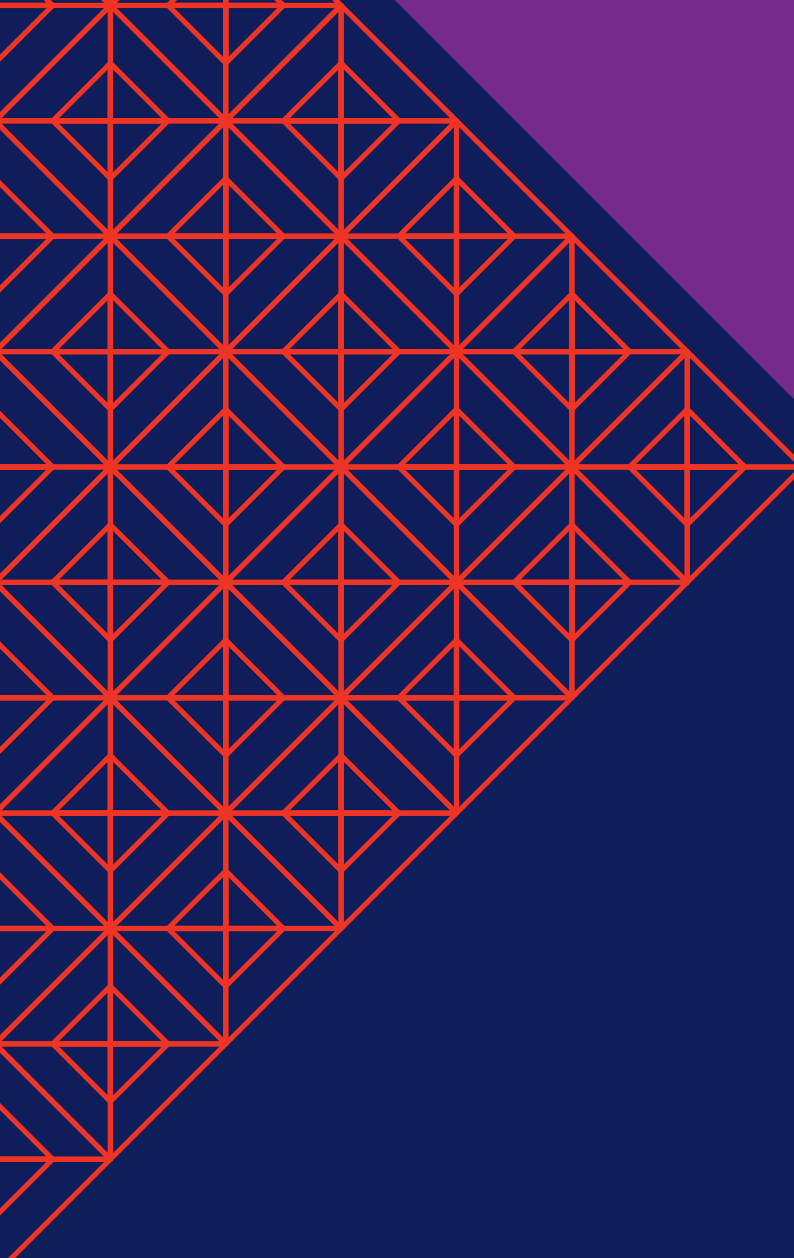
Комітет CERD

Згідно з правилами 91(c) та 91(d) Регламенту Комітету CERD повідомлення також визнається недопустимим, якщо воно **несумісне з положеннями МКЛРД** або якщо воно вважається **зловживанням правом на подання повідомлення**. Однак не виглядає, що Комітет CERD використовував ці критерії допустимості, щоб визнати повідомлення недопустимим.²²⁹

---

229 Див. окрему думку члена Комітету Регіні Ессене у справі «Брельор проти Франції» (*Breleur v France*), повідомлення № 66/2018, 30 серпня 2022 року, яка не погодилася з рішенням більшості та вважала повідомлення зловживанням правом на подання повідомлення.

EHRAC European Human Rights
Advocacy Centre

Middlesex University
The Burroughs Hendon
NW4 4BT
Tel: +44 208 411 2826
www.ehrac.org.uk
ehrac@mdx.ac.uk

EHRAC засновано у Міддлсекському університеті.
Університет є звільненою від оподаткування
благодійною організацією на підставі
Закону про благодійність 1960 року.